

Kako ravnati z odpadki

Vodič po zakonodaji o odpadkih v Sloveniji in EU

Albin Keuc

Marec 2002

Pripravo tega poročila in raziskavo sta finančno podprla Delegacija komisije EU v Republiki Sloveniji v okviru programa Phare Access in nizozemsko ministrstvo za okolje in prostor.

DELEGACIJA
EVROPSKE KOMISIJE
V REPUBLIKI SLOVENIJI

Program Phare Access

Založnik publikacije

Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, ustanova
p. p. 4440, Metelkova 6, 1000 Ljubljana
tel.: 01 439 71 00, faks: 439 71 05

Za založnika:

Vida Ogorelec Wagner

Avtor:

Albin Keuc

Lektura:

Mateja Košir

Ilustracije:

Zoran Smiljanić

Tehnično uredništvo in tisk:

Medium d.o.o. Zabreznica

Papir:

100% reciklirani papir

Naklada:

1000

Poročilo je dostopno tudi na spletni strani:

<http://www.umanotera.org>

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

628.4(497.4)(094)

KEUC, Albin

Kako ravnati z odpadki : vodič po zakonodaji o odpadkih v
Sloveniji in EU / Albin Keuc. – Ljubljana :
Umanotera, 2002

ISBN 961-6450-01-8

118212096

Ljubljana, marec 2002

Brezplačna reprodukcija dela ali celotne publikacije za izobraževalne oz. neprofitne namene je dovoljena ob soglasju založnika in navedbi vira.

Mnenja in stališča izražena v tej publikaciji ne odražajo mnenj in stališč delegacije komisije EU v Republiki Sloveniji in nizozemskega ministrstva za okolje in prostor. Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, ustanova, ne prevzema odgovornosti za kakršnekoli posledice uporabe vsebine te publikacije.

Kako ravnati z odpadki

Vodič po zakonodaji o odpadkih
v Sloveniji in EU

Albin Keuc

UMANOTERA

Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, ustanova

Kazalo

1. Predgovor	7
2. Uvod	10
3. Načela politike ravnanja z odpadki v EU in Republiki Sloveniji	15
4. Cilji politike ravnanja z odpadki	17
5. Zakonodaja v Republiki Sloveniji	21
5.1 Pravilnik o ravnanju z odpadki	21
5.2 Odredba o ravnanju z ločeno zbranimi frakcijami pri opravljanju javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki	29
5.3 Pravilnik o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo	33
5.4 Pravilnik o odlaganju odpadkov	36
5.5 Pravilnik o sežiganju odpadkov	40
5.6 Drugi predpisi o ravnanju z odpadki	43
6. Zaključek	45
7. Viri	47

1. Predgovor

Spoštovana bralka, spoštovani bralec,

v rokah držite vodič po slovenski zakonodaji o odpadkih. Namenjen je vsem, ki želijo prispevati k preoblikovanju dosedanjega odnosa nas državljanov – vsakodnevnih povzročiteljev odpadkov – do ravnanja z odpadki.

V Republiki Sloveniji na odlagališčih vsako leto konča več kot milijon ton odpadkov iz gospodinjstev in podjetij – 500 kilogramov na prebivalca. Od teh jih je vsaj 600.000 ton po svojem izvoru iz gospodinjstev – vsak izmed nas v lastnem domu na leto »pridelal« vsaj 300 kilogramov različnih vrst odpadkov. Ti večinoma nepredelani končajo na petdesetih bolj ali manj neurejenih odlagališčih, razpršenih po celotni državi.

Ločeno zbiranje, predelava, snovna izraba, reciklaža odpadkov so komajda opazni – za vnovično uporabo ločeno zberemo še največ papirja in nekaj malega plastike, stekla in bioloških odpadkov. Ocene se gibljejo med 10 in 15 odstotki snovne predelave odpadkov. V svetu ponekod te številke presegajo 50 in več odstotkov.

Sistem ravnanja in gospodarjenja z odpadki je v naši državi šele na začetku. Šele danes se dejansko odločamo, po kateri poti se bomo namenili. Mogočih je več poti – za izbiro prave sta izjemno pomembna izbira načel ravnanja z odpadki in splošnega razumevanje koncepta odpadka.

Po definiciji je odpadek »vsaka snov ali predmet, ki ga imetnik ne more ali ne želi uporabiti sam, ga ne potrebuje, ga moti ali mu škodi in ga zato zavrže, namerava ali mora zavreči«. Odpadek je torej »snov« oziroma »predmet«, ki je uporabnik – državljan, potrošnik, podjetje – ne potrebuje več, je moteča ali škodljiva. Ker z njo nima več kaj početi, jo zavrže. Pomislimo za trenutek: odpadek je torej »snov« oziroma »predmet«, nepotrebna njegovemu lastniku. Kot potrošnik vsak dan proizvedem več vrst nepotrebni »predmetov«, ki nato končajo v košu za »odpadke«.

V njem najdemo ostanke hrane, papir, plastično embalažo, ovojne materiale, pločevinke, plastenke, steklenice ... Za veliko večino (če ne kar za vse) teh materialov vemo, da se jih da predelati, reciklirati in vnovič uporabiti. Biološke odpadke kompostiramo, papir, plastične ali umetne mase, kovine in steklo recikliramo (snovno predelamo in vnovič uporabimo). Skratka, čemu so odpadki (ki so dejansko papir, steklo, plastika, kovine, hrana ...) sploh problem?

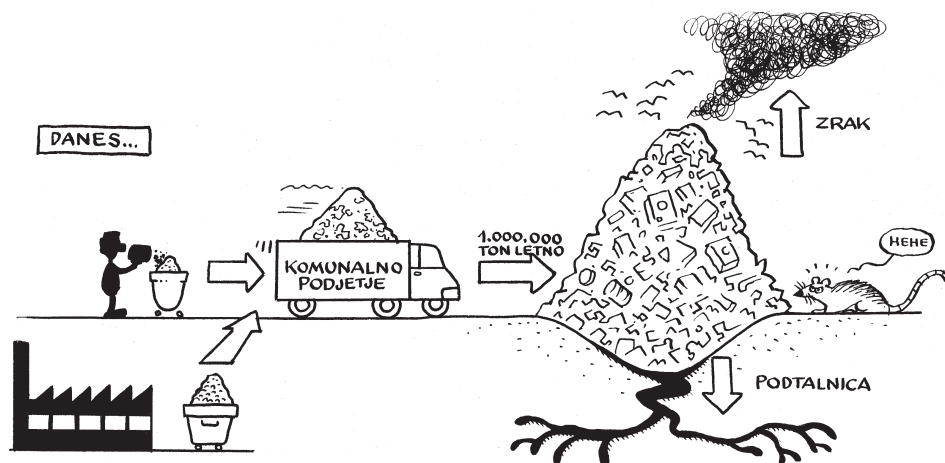
Poglejmo še enkrat v lasten koš za odpadke: papir, ostanki hrane, plastenke, steklo – vse to je pomešano, onečedeno, nič kaj prijetno za oko in nos. Mi sami, brez razmisleka, jih po navadi, železni srajci, mešamo v košu za odpadke. Če razmislimo, se nam samo po sebi postavlja vprašanje, kako jih ločiti in očistiti. Odgovor je na dlani: ločimo jih še pred košem za odpadke. Kako, se vprašate? Tako, da papir in papirno embalažo zložimo na eno stran, plastične ali umetne mase na drugo, kovine na tretjo, steklo na četrto in ostanke hrane na peto. Tako imenovani odpadki so zdaj lepo ločeni. In kako naprej? Kam z njimi? Kje jih lahko izročimo v predelavo, reciklažo ali kompostiranje? Pred hišo ali stanovanjskim blokom imamo namreč zabojnike samo za eno vrsto materialov: za mešanico, ki ji rečemo odpadek.

Hkrati vemo, da marsikje v Evropi pospešeno izvajajo programe in urejajo sisteme za ločeno zbiranje odpadkov, odpadne embalaže in bioloških odpadkov. Z vsakim kilogramom ločeno zbranih odpadkov oziroma nepotrebnih predmetov večkratno prihranijo. Kako?

- Prvič: prihranijo pri dragem odlagališčnem prostoru.
- Drugič: sistemi ločenega zbiranja in predelave odpadkov ustvarjajo nova delovna mesta.
- Tretjič: zmanjšuje se onesnaževanje okolja.
- Četrtič: spreminja se temeljni odnos do lastnih odpadkov – ti postajajo čedalje pomembnejši vir surovin za zelo raznolika podjetja.

Vse to pomeni povečevanje blaginje v družbi. Samo tiste skupnosti, ki so pravočasno spoznale, kako pomembno je kakovostno in učinkovito gospodarjenje z naravnimi viri, imajo dolgoročno možnost ohranjanja dosežene blaginje. Skupnosti, ki s svojimi odpadki ravnajo neodgovorno in neučinkovito, si teh možnosti niti ne morejo pridobiti. Republika Slovenija je danes na križišču: ali se bo odločila za odgovorno in učinkovito gospodarjenje z »nepotrebnimi predmeti« ali za nadaljevanje nojevske politike prelaganja bremena na ramena zanamcev.

V priročniku smo se osredinili predvsem na tiste vrste odpadkov, ki nastajajo v gospodinjstvih in so v pravilniku o ravnanju z odpadki označeni kot »komunalni odpadki in njim podobni

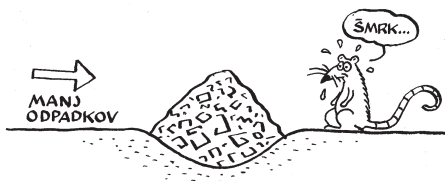
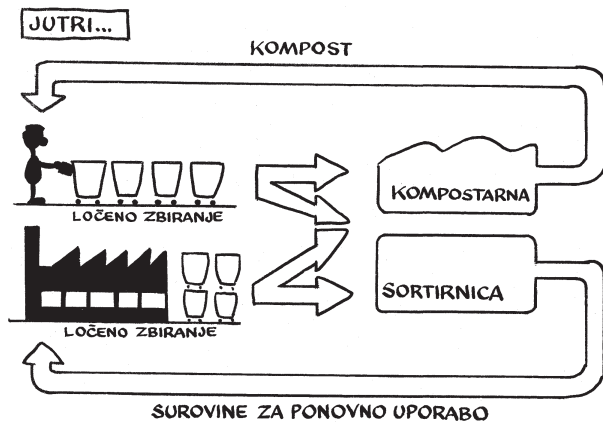
odpadki iz industrije, obrti in storitvenih dejavnosti, vključno z ločeno zbranimi frakcijami«. Poznavanje predpisov je glavni pogoj za razumevanje posameznih korakov k doseganju strateških ciljev, ti pa so preprečevanje in zmanjševanje nastajanja odpadkov, reciklaža in snovna predelava odpadkov.

Naš moto je, da moramo namesto omejenih naravnih virov (snovi in predmetov) predvsem izkoristiti neomejene zmožnosti našega uma. Prav odpadki so dokaz našega netrajnostnega ravnanja in razmetavanja z naravnimi viri. Niso samo dokaz naše (zasebne in družbene) negospodarnosti, marveč so tudi odraz naše neučinkovitosti in nedomiselnosti.

Upamo, da bo ta vodič pripomogel k temu, da se boste ozrli – če ne drugam – vsaj v lasten koš za odpadke in v njih prepoznali *uporabne* snovi ali predmete. Že to spoznanje lahko pripomore k zmanjšanju količin odpadkov v Republiki Sloveniji in posredno k izboljšanju stanja okolja in narave. Kot veste, imamo slednja le na posodo od naših zanamcev.

Zahvaljujemo se delegaciji Evropske komisije v Ljubljani, da nam je s pomočjo finančnih sredstev iz Programa Phare Access omogočila pripravo tega vodiča. Zahvala gre tudi nizozemskemu in našemu ministrstvu za okolje, ki sta sofinancirali celoten projekt. In seveda vsem, ki so sodelovali pri nastajanju tega priročnika.

Albin Keuc
Marec 2002

2. Uvod

Ravnanje in gospodarjenje z odpadki v Republiki Sloveniji je – kot zatrjujejo vladni strateški dokumenti – eno najslabše rešenih področij okoljevarstvene politike. Tega nihče ne zanika. Večji problem je to, da si nihče še ni vzel časa za javni razmislek o tem, kaj ovira ali onemogoča razvoj. Zakaj državljani, podjetja, komunalna podjetja ali, rečeno v pravnem jeziku, imetniki, povzročitelji, predelovalci in odstranjevalci odpadkov še nismo razvili učinkovitega sistema ravnanja in gospodarjenja z odpadki? Eden od mnogih odgovorov je ta, da vse do začetka procesa vključevanja v Evropsko unijo (1998) vladi ni uspelo pripraviti skoraj nobenega predpisa, ki bi pravno urejal to področje.

Podpis pridružitvenega sporazuma v letu 1997 je Republiko Slovenijo – in njeno izvršno oblast, vlado – obvezal k spoštovanju s sporazumom dogovorjenega. Evropski sporazum je *pogodba* med državami članicami evropskih skupnosti, ki delujejo v sklopu Evropske unije, in Republiko Slovenijo. Spoštovanje določil tega sporazuma je nujen pogoj za uspešno včlanitev Slovenije v Evropsko unijo. Del tega sporazuma se nanaša tudi na okolje in s tem tudi na ravnanje z odpadki. Tako 82. člen sporazuma določa, da pogodbenice »krepijo sodelovanje v boju proti poslabšanju okolja«, in med prednostnimi nalogami med drugim določa:

- *zmanjšanje količine odpadkov, njihovo reciklažo in varno odlaganje ter izvajanje določil Baselske konvencije (konvencije o nadzoru nad izvozom nevarnih odpadkov),*
- uporabo gospodarskih in fiskalnih instrumentov,
- pravilno oceno stroškov in internalizacijo eksternih stroškov.¹

Pogodbe se morajo spoštovati, je že staro latinsko reklo. In če želimo postati članica Evropske unije, moramo določila Evropskega sporazuma spoštovati. Kot država članica bomo zavezani k spoštovanju in doslednemu izpolnjevanju pravnih načel, v okviru katerih so države članice in ustanove Unije uredile enoten pravni sistem, pravno varstvo pravic, ki izhajajo iz prava Unije, načela spoštovanja človekovih pravic, demokratičnosti, socialne pravičnosti, kulturnega pluralizma in subsidiarnosti. Slednje določa, da Evropska unija izvaja tiste ukrepe in dejavnosti, ki jih ni mogoče izvršiti na ravni držav članic ali jih je mogoče lažje izvesti na ravni Unije.

Kaj imajo s tem opraviti odpadki? Eden od osnovnih postulatov Evropske unije kot pogodbene skupnosti je enoten trg. Odpadki (načini ravnanja z njimi, cene, urejenost odlagališč, ukrepi za preprečevanje njihovega nastajanja ...) vplivajo na oblikovanje cene končnega izdelka ali storitve, ki vstopa na ta enotni in prosti trg. Če se kakšno slovensko podjetje svojih odpadkov znebi tako, da jih odloži na neurejeno odlagališče z minimalnimi stroški, to pomeni, da bi lahko na skupnem prostem trgu Evropske unije doseglo neupravičeno tržno prednost pred podjetjem, ki temeljito poskrbi za odlaganje svojih odpadkov in za to plačuje sorazmerno višje stroške. Rečeno drugače, naše podjetje bi lahko na račun našega okolja dosegalo boljši tržni položaj. Zato evropski sporazum iz leta 1997 tudi govori, da se morajo zunanji oziroma eksterni stroški internalizirati, vključiti v stroške proizvodnje. To je najprej ukrep preprečevanja nelojalne konkurence na račun okolja.

Evropska unija je v zadnjih desetletjih sprejela vrsto smernic (direktiv) glede ravnanja z odpadki. Za njihovo izvajanje in uveljavljanje so v celoti odgovorne države članice. Na podlagi strategije ravnanja z odpadki (1989) ter petega okoljskega akcijskega programa (1993) je Unija problematiko odpadkov najprej uredila na ravni sistemske (v žargonu EU: okvirne) smernice o odpadkih. V njej so določeni načini predelave in odstranjevanja odpadkov, obveznosti akreditacije, upravnih dovoljenj ter poročanje o vrstah in količinah odpadkov. Unija je še posebej uredila problematiko nevarnih odpadkov.

Konec 80. in v 90. letih je Evropska unija sprejela smernice, s katerimi je poskusila urediti (1) posebne vrste odpadkov (kot so akumulatorji, baterije, mineralna olja, PCB ...) in (2) načine odstranjevanja odpadkov (predvsem sežiganje in odlaganje). Še najbolj se je zavleklo sprejemanje smernice o ravnanju z biološko razgradljivimi odpadki in elektronskimi napravami (računalniki, belo tehniko ...). Ob tem je seveda treba poudariti, da se smernice sprejemajo s soglasjem vseh članic Unije – vse smernice ravnanja z odpadki so tako dejansko minimalen standard. Vsaka članica pa ima možnost, da glede na lastna pričakovanja, ocene in odločitve sprejeme ostrejše predpise ali standarde.

Posebno mesto med smernicami (glej spodnjo shemo) ima smernica o celovitem preprečevanju in nadzorovanju onesnaževanja ali t. i. smernica IPPC. Njen smoter je, da s pomočjo sistema izdajanja obratovalnih dovoljenj še pred izgradnjo določenega obrata oziroma industrijskega objekta prepreči onesnaževanje okolja, ki bi presevalo emisijske standarde. Med onesnaževalce okolja prištevamo tudi odpadke. Regulativa o izvozu in uvozu odpadkov je posebej namenjena preprečevanju ilegalnega ali pollegalnega izvažanja nevarnih odpadkov v nerazvite države.

Shema evropske odpadkovne zakonodaje

Okvirne smernice:

- okvirna smernica o odpadkih (75/442/EEC),
- smernica o nevarnih odpadkih (91/689/EEC).

Posebne vrste odpadkov:

- smernica o odstranjevanju odpadnih olj 75/439/EEC (dopolnjena s 87/101/EEC in 91/692/EEC),
- smernica o odstranjevanju PCB in PCT 76/403/EEC (nadomeščena s 96/59/EC),
- smernica o odpadkih iz industrije titanovega dioksida 78/176/EEC (dopolnjena z 91/692/EEC),
- smernica o odpadnem blatu in tleh 86/278/EEC (dopolnjena z 91/692/EEC),
- smernica o odpadnih baterijah in akumulatorjih 91/157/EEC (dopolnjena s 93/86/EEC),
- smernica o embalaži in odpadni embalaži 94/62/EC (97/128/EC, 97/129/EC),
- smernica o odsluženi vozilih 2000/53/EC.

Smernice o procesiranju in odlaganju odpadkov:

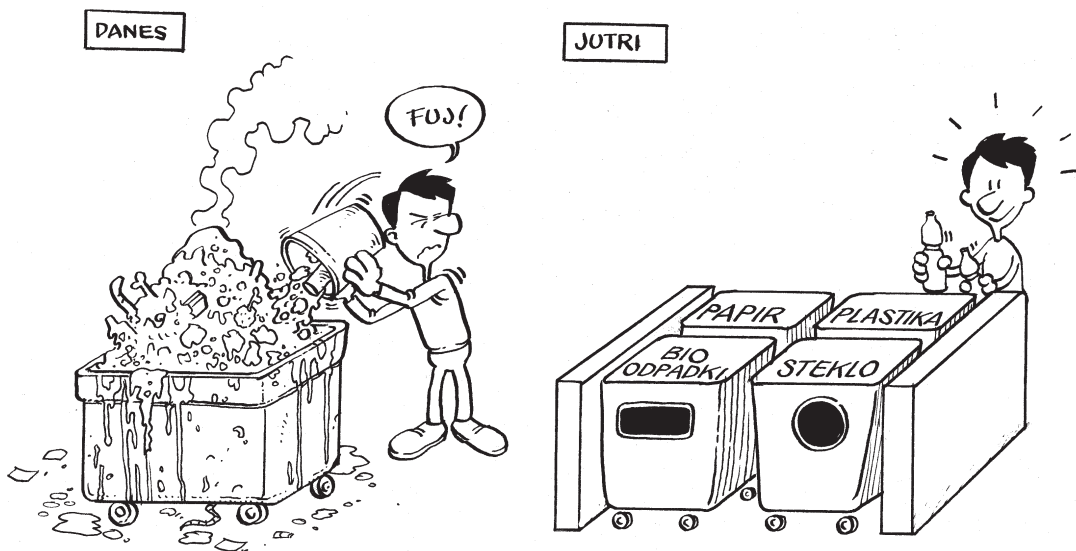
- smernici o sežigu odpadkov v novih in že obstoječih objektih 89/429/EEC in 89/369/EEC,
- smernica o sežigu nevarnih odpadkov 94/67/EEC,
- smernica o celovitem preprečevanju in nadzoru onesnaževanja 96/61/EC,
- smernica o odlaganju odpadkov 1999/31/EC,
- smernica o sežiganju odpadkov 2000/76/EC.

Smernice in regulativa, ki posebej urejajo posamezna področja ravnanja z odpadki:

- regulativa o nadzoru nad izvozom, uvozom in tranzitom odpadkov v EU in zunaj nje 259/93/EEC (dopolnjena s 120/97/EC, 94/575/EC, 94/721/EC, 94/774/EC, 96/660/EC).

Z začetkom procesa približevanja Evropski uniji smo v Republiki Sloveniji začeli prevzemati evropski pravni red tudi, kar zadeva odpadke. Rečeno z drugimi besedami: začeli smo s pripravo in sprejemanjem ključnih pravnih aktov, s katerimi smo se končno le lotili urejanja ravnanja z odpadki. Tako smo od leta 1998 sprejeli celo vrsto predpisov, ki so vsaj na formalni ravni temeljito spremenili pravno podobo tega področja. Vlada in ministrstvo za okolje in prostor sta ubrala najpreprostejšo pot: prevzemanje pravnih rešitev iz Evropske unije in prilagajanja naše zakonodaje (predvsem zakona o varstvu okolja iz leta 1993).

Dodatna napetost glede ravnanja z odpadki v Republiki Sloveniji je v delitvi pristojnosti – za izvajanje ukrepov so pristojne lokalne skupnosti (občine) oziroma gospodarske (komunalne) javne službe, izvajalke javnih služb ravnanja z odpadki, medtem ko je zakonodaja predvsem v pristojnosti vlade in njenih organov.

Shema predpisov o odpadkih v Republiki Sloveniji, sprejetih od leta 1998

Splošni predpisi o ravnanju z odpadki:

- zakon o varstvu okolja (U. I. RS 32/93),
- pravilnik o ravnanju z odpadki (U. I. RS 84/98).

Predpisi o posameznih vrstah odpadkov:

- uredba o načinu, predmetu in pogojih opravljanja gospodarske javne službe ravnanja s klavničnimi odpadki in kužnim materialom živalskega porekla (U. I. RS 13/98),
- pravilnik o ravnanju z odpadnimi olji (U. I. RS 85/98),
- pravilnik o odstranjevanju PCB (U. I. RS 15/00),
- pravilnik o ravnanju z odpadki iz proizvodnje titanovega dioksida (U. I. RS 57/00),
- pravilnik o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo (U. I. RS 104/00 in 12/02),
- pravilnik o ravnanju z baterijami in akumulatorji, ki vsebujejo nevarne snovi (U. I. RS 104/00),
- pravilnik o ravnanju z odpadki, ki vsebujejo azbest (U. I. RS 105/2000).

Predpisi o odstranjevanju odpadkov:

- pravilnik o odlaganju odpadkov (U. I. RS 5/00),
- odredba o ravnanju z ločeno zbranimi frakcijami pri opravljanju javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki (U. I. RS 21/01),
- uredba o taksi za obremenjevanje okolja zaradi odlaganja odpadkov (U. I. RS 70/01),
- pravilnik o sežiganju odpadkov (U. I. RS 28/00),
- uredba o emisiji snovi v zrak iz sežigalnic nevarnih odpadkov (U. I. RS 28/00),
- uredba o emisiji snovi v zrak iz sežigalnic komunalnih odpadkov (U. I. RS 28/00).

Predpisi o monitoringu emisij iz posameznih načinov odstranjevanja odpadkov:

- pravilnik o monitoringu onesnaženosti podzemnih voda z nevarnimi snovmi (U. I. RS 5/00),
- uredba o emisiji snovi pri odvajanju izcedne vode iz odlagališč odpadkov (U. I. RS 7/00),
- pravilnik o monitoringu onesnaženosti okolja zaradi odpadkov iz proizvodnje titanovega dioksida (U. I. RS 57/00),
- uredba o količini odpadkov iz proizvodnje titanovega dioksida, ki se odvajajo v vode, in o emisijah snovi v zrak iz proizvodnje titanovega dioksida (U. I. RS 64/00).

Med letoma 1994 in 1998 so bili sprejeti naslednji podzakonski predpisi o ravnanju z odpadki:

- odredba o izvozu, uvozu in tranzitu odpadkov (U. I. RS 39/96 in spremembe in dopolnitve št. 45/96, 1/97, 59/98 in 12/2000),
- odredba o ravnanju z infektivnimi odpadki, ki nastajajo pri opravljanju zdravstvene dejavnosti (U. I. RS 57/94),
- navodilo o ravnanju z odpadki, ki nastajajo pri opravljanju zdravstvene dejavnosti (U. I. RS 30/95).

Danes smo v dinamičnem obdobju izvajanja in uveljavljanja te zakonodaje. Vstop med članice Evropske unije namreč zahteva poprejšnjo oceno našega izvajanja sprejetih obveznosti. Vendar tega vsega – upamo – ne počnemo samo zaradi Evrope. Odpadki so eden največjih onesnaževalcev v Sloveniji, tako da to zakonodajo potrebujemo predvsem zaradi nas samih in tistih, ki prihajajo za nami. Ali vam je vseeno, v kakšen svet se bodo podali?

3. Načela politike ravnanja z odpadki v EU in Republiki Sloveniji

Vsaka državna politika, strategija ali program mora vsebovati temeljito analizo stanja, jasna načela, prednostne naloge ter predvsem jasne in razvidne cilje. Poznavanje stanja odpadkov je pogoj za kakovostno oblikovanje mogočih rešitev ravnanja z njimi.

Evropska unija je posebno strategijo ravnanja z odpadki sprejela že v letu 1989. Njeno izvajanje je samo še dodatno okrepila s petim okoljskim akcijskim programom s pomenljivim naslovom *Koraki k trajnosti*, ki ga je sprejela v letu 1993. Trajnostno ravnanje z odpadki zahteva naslednje korake:

- snovne tokove je treba voditi skozi različne stopnje proizvodnje, obdelave in porabe na tak način, da dosežemo najvišjo stopnjo vnovične uporabe, predelave in recikliranja odpadkov, s čimer se izognemo potratnemu ravnanju in čezmernemu črpanju omejenih naravnih virov,
- racionalizacijo proizvodnje in porabo energije ter
- spreminjanje družbenih vedenjskih vzorcev proizvodnje in potrošnje.

Evropska unija je za osnovo gospodarjenja z odpadki postavila zavezujoči vrstni red načinov ravnanja z odpadki:

- preprečevanje nastajanja odpadkov,
- najvišja mogoča stopnja recikliranja odpadkov,
- snovna predelava odpadkov,
- sežiganje odpadkov in
- odlaganje odpadkov.

Ta hierarhija je zavezujoča za vse akterje ravnanja z odpadki. V poročilu o izvajanju strategije ravnanja z odpadki iz leta 1996 je Evropska komisija zelo jasno določila, da snovne predelave odpadkov ne moremo enačiti z njihovo energetske izrabo (sežiganjem). S tem je še dodatno poudarila, da je treba snovni predelavi in reciklaži odpadkov dati prednost. Sežiganje je zgolj izsiljena vmesna oblika obdelave pred dokončno odložitvijo odpadkov na odlagališču – s to razliko, da smo pri tem za odlagališče uporabili ozračje.

V letu 2001 se je Evropska komisija vnovič soočila s problematiko odpadkov na ravni šestega akcijskega načrta. Cilj nove politike je predvsem pretrgati povezavo med gospodarsko rastjo in rastjo odpadkov.

Strateške usmeritve ravnanja z odpadki v Republiki Sloveniji iz leta 1996 so postavile naslednja temeljna načela:

- reševanje problematike odpadkov na izvoru,
- načelo preventive,
- ločen zajem snovnih tokov odpadkov,
- načelo vračanja naravi,
- racionalnost mreže objektov in naprav,
- racionalnost gospodarjenja s prostorom ter varovanje naravne in kulturne dediščine,
- inertizacija odloženih odpadkov ter saniranje neurejenih odlagališč in starih bremen.

Leta 1999 sprejeti nacionalni program varstva okolja je ta načela samo še potrdil.

4. Cilji politike ravnanja z odpadki

Evropska unija si je leta 1993 v petem okoljskem akcijskem programu do leta 2000 zastavila naslednje cilje:

- izdelava programov ravnanja z odpadki v vseh državah članicah,
- ustalitev količine odpadkov na povprečju 300 kg/prebivalca na leto glede na raven leta 1985,
- recikliranje oziroma vnovična uporaba papirja, stekla, plastike do vsaj 50 odstotkov na ravni Unije,
- ureditev infrastrukture za varno zbiranje, ločevanje in končno oskrbo odpadkov,
- recikliranje oziroma vnovična uporaba izrabljenih izdelkov,
- ureditev evropskega trga reciklabilnih materialov ter
- zmanjšanje emisij dioksinov za 90 odstotkov do leta 2005 v primerjavi z letom 1985.

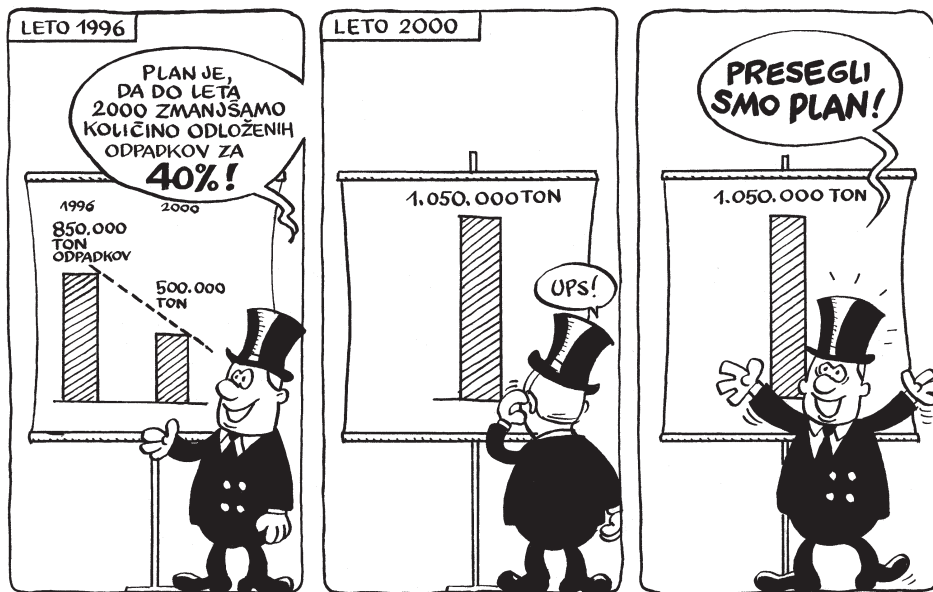
V letu 2001 je bil v šestem okoljskem programu z naslovom *Naša prihodnost, naša izbira* poseben poudarek predvsem na preprečevanju nastajanja odpadkov. Evropa bo do leta 2010 poskusila doseči pomenljivo zmanjšanje količin odloženih odpadkov in količin nastalih nevarnih odpadkov.

Zastavljena sta dva konkretna cilja:

- zmanjšanje količin odpadkov, namenjenih na odlagališče za 20 odstotkov do leta 2010, v primerjavi z letom 2000, s perspektivo 50-odstotnega zmanjšanja do leta 2050 in
- zmanjšanje količin nastalih nevarnih odpadkov za 20 odstotkov do leta 2010, v primerjavi z letom 2000, in za 50 odstotkov do leta 2020.

Strateške usmeritve ravnanja z odpadki v Republiki Sloveniji so predvidele naslednje tehnološke sklope in ukrepe za ravnanje s komunalnimi odpadki:

- ukrepi za zmanjševanje količine in nevarnostnega potenciala odpadkov na izvoru,
- ukrepi ločenega zajema odpadkov za snovno izrabo,
- zbirno-pretovorni centri in prehodno skladiščenje,
- priprava odpadkov za snovno izrabo v zbirno-predelovalnih in demontažnih centrih,
- toplotna obdelava odpadkov z izrabo njihove energetske vrednosti,
- odlaganje,
- saniranje opuščenih in divjih odlagališč in
- izvoz izbranih vrst odpadkov.

Z izvajanjem teh ukrepov naj bi do leta 2000 dosegli zmanjšanje odloženih količin odpadkov za 40 odstotkov. K temu naj bi največ pripomogli:

- ločen zajem bioloških in zelenih odpadkov in njihova predelava (zmanjšanje celotne količine trdnih odpadkov iz naselij in njim podobnih iz gospodarstva in obrti za 10–15 odstotkov),
- ločen zajem odpadnega papirja in njegova snovna izraba v predelovalnih zmogljivostih (zmanjšanje celotne količine trdnih odpadkov iz naselij in njim podobnih iz gospodarstva in obrti za 5–7 odstotkov),
- ločen zajem odpadnega stekla in njegova snovna izraba (zmanjšanje celotne količine trdnih odpadkov iz naselij in njim podobnih iz gospodarstva in obrti za 3–5 odstotkov),
- povečana uporaba vračljive steklene embalaže,
- ločen zajem plastične embalaže, zlasti za pijače,
- ločen zajem, prehodno skladiščenje in v začetni stopnji vsaj delna demontaža kosovnih odpadkov in odpadnih avtomobilov.

K zmanjšanju odloženih količin odpadkov iz naselij naj bi največ prispevala zgraditev sežigalnice odpadkov, kar po našem mnenju ni sprejemljivo, saj gre v primeru sežiganja odpadkov za netrajnostno porabo naravnih virov in njihovo trajno uničenje. Do leta 2002 se cilju nismo niti približali.

Nacionalni program varstva okolja, sprejet 1999, je določil naslednje cilje ravnanja z odpadki:

- manjšanje nastajanja in nevarnostnega potencial odpadkov na izvoru,
- povečanje snovne in energetske izrabe odpadkov ter zmanjševanje emisij toplogrednih plinov,

- ureditev učinkovitega sistema ravnanja z odpadki in
- postopna odprava bremen.

Operativni program o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo, sprejet v letu 2002, je prav tako določil cilje, ki naj bi jih dosegli v letu 2007. Tako naj bi dosegli naslednje odstotke recikliranja ali predelave odpadne embalaže:

Material	Reciklaža	Energetska predelava	Skupaj
Papir	55 %	15 %	70
Steklo	50 %	0 %	50
Kovine	35 %	0 %	35
Plastika	15 %	5 %	20
Les	17 %	18 %	35
Skupaj	40 %	11 %	51

Pravilnik o odlaganju odpadkov je prav tako določil obveznosti za zmanjšanje količin odloženih biorazgradljivih komunalnih odpadkov. Ti naj bi se do leta 2008 (glede na izhodiščno leto 1995) zmanjšali skoraj za polovico.

V naslednji tabeli je prikazano pričakovano zmanjševanje letnih količin odloženih biorazgradljivih odpadkov. V izhodiščnem letu 1995 so biorazgradljivi odpadki predstavljali okoli 47 odstotkov vseh odloženih odpadkov.

Obdobje	Zmanjšanje letne količine odloženih biorazgradljivih komunalnih odpadkov (v odstotkih)	Celotna letna količina odloženih biorazgradljivih komunalnih odpadkov (1000 ton)	Delež biorazgradljivih odpadkov v celotni letni količini odloženih komunalnih odpadkov (v odstotkih)
Izhodiščno leto 1995		483	47
2000	0	483	47
2001	5	459	44
2002	5	435	42
2003	5	411	40
2004	5	387	38
2005	5	362	35
2006	5	338	33
2007	10	290	28
2008	10	242	26
2009–2010	5	217	21
2011–2012	5	193	19
2013–2015	5	169	16

Biorazgradljivi komunalni odpadki so:

- odpadni papir, lepenka in tekstil,
- odpadki iz zelene biomase in naravnega lesa, ki nastanejo kot odpadki iz vrtov in parkov in kot odpadki pri predelavi rastlin, ki ni namenjena prehrani,
- odpadna hrana in organski odpadki, ki nastanejo pri proizvodnji ali pripravi hrane. To so predvsem kompostirni odpadki iz gospodinjstev, menz in restavracij, kompostirni odpadki, ki nastajajo pri pripravi hrane rastlinskega izvora, in kompostirni odpadki, ki nastanejo pri pripravi in predelavi mesa, rib in drugih živil živalskega izvora,
- odpadki iz obdelave in predelave lesa in drugi odpadki iz lesa, lubja, plute in slame.

V naslednji tabeli so količine odloženih komunalnih odpadkov v Sloveniji (po podatkih Statističnega urada RS) leta 1995.

Vrsta biorazgradljivih komunalnih odpadkov	Letna količina proizvedenih komunalnih odpadkov (v tonah)	Letna količina odloženih komunalnih odpadkov (v tonah)
Papir, lepenka	152.560	138.650
Drugi biorazgradljivi organski odpadki (odpadna hrana, odpadki pri pripravi hrane, zelena biomasa, les ...)	330.720	300.560
Vsi komunalni odpadki	1.023.828	930.529

5. Zakonodaja v Republiki Sloveniji

V tem poglavju je povzet bistveni del zakonodaje o ravnanju z odpadki v Republiki Sloveniji, ki zadeva komunalne odpadke in njim podobne odpadke iz industrije, obrti in storitvenih dejavnosti, vključno z ločeno zbranimi frakcijami. Količine teh odpadkov predstavljajo skoraj 60–70 odstotkov vseh odloženih odpadkov na odlagališča oziroma med 600.000 in 700.000 ton.

Podpoglavja so pripravljena po enoviti shemi.

1. V prvem delu je opisana kratka vsebina predpisa.
2. V drugem delu so povzete zahteve, ki jih morajo posamezni akterji ravnanja z odpadki (povzročitelji, imetniki, prevzemniki, prevozniki, predelovalci, odstranjevalci) izpolniti, da bi bile njihove dejavnosti v skladu s predpisom.
3. V tretjem delu so opisani potrebni ukrepi za doseganje skladnosti z zahtevami predpisa.
4. V četrtem delu so povzeti posamezni količinski cilji v predpisu, v kolikor jih ta vsebuje.

Zahteve za izvajanje pravilnikov si lahko ogledate v posebnem priročniku o implementaciji evropske okoljske zakonodaje, ki ga je pripravila Evropska komisija za potrebe držav kandidat. V priročniku so pregledno predstavljene vse smernice, pomembne za ravnanje s komunalnimi odpadki. Komisija je za vsako od njih pripravila pregledno tabelo ključnih implementacijskih ukrepov. Priročnik nima statusa pravno zavezujočega dokumenta, marveč status pripomočka za upravne organe in odgovorne oblasti pri izvajanju že prenesenih obveznosti v domači pravni red.

5.1 Pravilnik o ravnanju z odpadki

Pravilnik o ravnanju z odpadki je temeljni predpis, ki določa obvezna ravnanja s posameznimi vrstami nenevarnih in nevarnih odpadkov, ter klasifikacijski seznam odpadkov za razvrščanje posameznih vrst odpadkov. Je tudi najpomembnejši predpis, saj določa vsebino upravnega nadzora nad ravnanjem z odpadki in s tem posredno zagotavlja pravno varstvo državljanom pred onesnaževanjem njihovega življenjskega okolja.

Vsebina

S sprejemom pravilnika o ravnanju z odpadki (decembra 1998) smo v Sloveniji dobili prvi pravno zavezujoči splošni predpis o odpadkih. Pravilnik med drugim določa:

- obveznosti posameznih akterjev ravnanja z odpadki,
- klasifikacijski seznam vseh odpadkov,

- obveznost gospodarjenja z odpadki,
- prepoved mešanja odpadkov,
- načine ravnanja z odpadki in
- obveznosti poročanja.

Ravnanje z odpadki (*zbiranje, prevažanje, predelava in odstranjevanje*) mora biti izvedeno tako, da ne povzroča:

- čezmerne obremenitve voda, zraka, tal,
- čezmernega obremenjevanja s hrupom ali vonjavami,
- bistvenega poslabšanja življenjskih pogojev živali in rastlin ali
- škodljivih vplivov na krajino ali območja, zavarovana po predpisih o varstvu narave in predpisih o varstvu kulturne dediščine.

Cilji

Temeljni cilji pravilnika o ravnanju z odpadki so:

- s sistemom dovoljenj uvesti upravni in inšpekcijski nadzor nad akterji ravnanja z odpadki,
- spodbuditi načrtovanje in izvajanje ukrepov za preprečevanje in zmanjševanje nastajanja odpadkov na izvoru,
- zagotoviti sledljivost tokov odpadkov od nastanka do odstranjevanja z uvedbo sistema razvrščanja odpadkov in evidenčnih listov ter
- na podlagi obveznega poročanja akterjev ravnanja z odpadki urediti celovit informacijski sistem spremljanja količin nastalih, predelanih in odstranjenih odpadkov kot podlago za kakovostno načrtovanje ukrepov za njihovo zmanjševanje.

Zahteve

Odpadek je vsaka snov ali predmet, ki ga imetnik ne more ali ne želi uporabiti sam, ga ne potrebuje, ga moti ali mu škodi in ga zato zavrže, namerava ali mora zavreči. Jasnost definicije koncepta »odpadka« je izredno pomembna za oblikovanje politike gospodarjenja z odpadki. Slednje zajema:

- preprečevanje in zmanjševanje nastajanja odpadkov,
- preprečevanje in zmanjševanje njihovih škodljivih vplivov na okolje in
- samo ravnanje z odpadki.

Ravnanje z odpadki zajema *zbiranje, prevažanje, predelavo in odstranjevanje* odpadkov, vključno z nadzorom nad tem ravnanjem in okoljevarstvenimi ukrepi po zaprtju odlagališča odpadkov.

Za oblikovanje politike gospodarjenja z odpadki je izredno pomemben koncept »predelave odpadkov«. Po definiciji je predelava odpadkov namenjena »koristni uporabi odpadkov ali njihovih sestavin in zajema predvsem reciklažo odpadkov za predelavo v surovine in vnovično uporabo odpadkov ter uporabo odpadkov kot gorivo v kurilni napravi ali industrijski peči ali uporabo odpadkov za pridobivanje goriva«. Pripravlavec pravilnika o ravnanju z odpadki je še posebej določil, da »sežiganje komunalnih in drugih odpadkov s toplotno obdelavo z namenom njihovega odstranjevanja ni predelava odpadkov«.

S pravilnikom o ravnanju z odpadki je določena obveznost pridobivanja dovoljenj za posamezno vrsto ravnanja z odpadki. Tako morajo pravne ali fizične osebe od pristojnega upravnega organa za posamično vrsto ravnanja (zbiranje, prevoz, posredovanje, predelavo, odstranjevanje) pridobiti posebno dovoljenje ali potrdilo o vpisu v evidenco, ki jo vodi Agencija RS za okolje. Osnovni smoter teh določil je zagotoviti upravni nadzor nad posameznim akterjem. Sistem je podkrepjen z obveznostjo izmenjave evidenčnih listin o izvoru odpadkov, z vodenjem evidenc in obveznim poročanjem posameznega akterja o količinah zbranih, prevoženih, predelanih ali odstranjenih odpadkov.

Akter	Definicija
<i>Povzročitelj</i>	je oseba, katere delovanje ali dejavnost povzroča nastajanje odpadkov (izvirni povzročitelj odpadkov), in vsaka oseba, ki opravlja mešanje odpadkov ali druge predhodne postopke, ki spreminjajo lastnosti ali sestavo teh odpadkov
<i>Imetnik</i>	je povzročitelj odpadkov ali oseba, ki ima odpadke v posesti
<i>Predelovalec</i>	je oseba, ki predeluje odpadke, ne glede na to, ali je njihov povzročitelj ali pa predeluje odpadke drugih imetnikov
<i>Odstranjevalec</i>	je oseba, ki odstranjuje odpadke, ne glede na to, ali je njihov povzročitelj ali pa odstranjuje odpadke za druge imetnike
<i>Zbiralec</i>	je oseba, ki skladno s predpisi kot dejavnost opravlja zbiranje določene vrste odpadkov
<i>Prevoznik</i>	je oseba, ki skladno s predpisi kot dejavnost opravlja prevažanje odpadkov drugih imetnikov
<i>Posrednik</i>	je oseba, ki skladno s predpisi kot dejavnost opravlja posredništvo pri zagotavljanju predelave ali odstranjevanja odpadkov drugih imetnikov

Pravilnik je prepovedal mešanje odpadkov – noben akter ravnanja z odpadki ne sme med seboj mešati različnih vrst odpadkov (razen v primeru, ko je za to pridobil posebno dovoljenje). V nasprotnem primeru bi se lahko mešali nevarni in nenevarni odpadki s ciljem, da se omogoči zanje neprimerno odstranjevanje, kar je v neposredni zvezi s stroški samega odstranjevanja.

Ukrepi

Pravilnik določa, da je odpadke treba predelati, če za predelavo obstajajo tehnične možnosti in možnosti nadaljnje uporabe predelanih odpadkov ali njihovih sestavin. Odpadkov ni treba predelati, če njihovo odstranjevanje manj obremenjuje okolje kot njihova predelava, predvsem glede na:

- emisije snovi in energije v zrak, vode in tla,
- porabo naravnih virov,
- energijo, ki jo je treba uporabiti ali jo je moč pridobiti, in
- vsebnost nevarnih snovi v odpadkih, ki nastanejo pri predelavi odpadkov, ali v ostankih odpadkov po njihovem odstranjevanju.

Dopuščeni postopki predelave odpadkov

Šifra	Postopki predelave
R1	uporaba odpadkov kot gorivo ali za druge načine za proizvodnjo energije
R2	pridobivanje toplil z regeneracijo odpadkov
R3	pridobivanje organskih snovi z regeneracijo odpadkov (vključno s kompostiranjem ali z drugimi procesi, v katerih se odpadki biološko preoblikujejo), razen snovi, ki se uporabljajo kot topila
R4	pridobivanje kovin in njihovih spojin z recikliranjem odpadkov
R5	pridobivanje anorganskih materialov, razen kovin in njihovih spojin, z recikliranjem odpadkov
R6	regeneracija kislin ali baz
R7	predelava sestavin, ki se uporabljajo za zmanjševanje onesnaževanja
R8	predelava sestavin iz katalizatorjev
R9	rafinacija odpadnega rabljenega olja ali druge vnovične uporabe odpadnega olja
R10	vnašanje odpadkov v tla ali na tla z namenom, da se poveča pridelek ali boljše ekološko stanje zemljine, kakor tudi kompostiranje odpadkov ali drugi procesi, v katerih se odpadki biološko preoblikujejo;
R11	uporaba odpadkov, ki se jih pridobi v katerem koli postopku iz točk od R1 do R10;
R12	izmenjava odpadkov za oddajo odpadka v enega od postopkov predelave odpadkov iz točk od R1 do R11
R13	skladiščenje odpadkov, ki so namenjeni oddaji v enega od postopkov predelave iz te priloge, razen začasnega skladiščenja

Odstranjevanje odpadkov

Odstranjevanje odpadkov je namenjeno končni oskrbi odpadkov, ki jih ni mogoče predelati, in zajema predvsem obdelavo odpadkov z biološkimi, termičnimi ali kemično-fizikalnimi metodami in odlaganje odpadkov.

Postopki odstranjevanja odpadkov

Šifra	Postopki odstranjevanja
D1	odlaganje odpadkov v zemljo in na zemljo
D2	obdelava odpadkov v zemlji (na primer biološka razgradnja tekočih ali blatnih izločkov v zemlji)
D3	globinsko injiciranje odpadkov (injiciranje odpadkov s črpalkami v vrtine, solne jaške ali naravno nastala odlagališča)
D4	površinska zajezitev tekočih odpadkov (na primer izlivanje tekočih ali muljastih odpadkov v jame, ribnike ali lagune)
D5	odlaganje odpadkov v posebej prirejena odlagališča (na primer odlaganje v ločene enote, ki so zaprte in izolirane ena od druge in od okolja)
D6	izpuščanje odpadkov v celinske vode
D7	izpuščanje odpadkov v morje, vključno z odlaganjem na morsko dno
D8	biološka obdelava odpadkov, ki ni navedena v drugih točkah in pri kateri nastajajo končne spojine ali mešanice, ki se odstranjujejo z enim od postopkov, označenih s šiframi od D1 do D12
D9	fizikalno-kemična obdelava odpadkov, ki ni navedena v drugih točkah postopkov odstranjevanja in pri kateri nastajajo spojine ali mešanice, ki se odstranjujejo z enim od postopkov odstranjevanja, označenih s šiframi od D1 do D12 (na primer izparevanje, sušenje, kalcinacija, nevtralizacija, usedanje itd.)
D10	sežiganje odpadkov na kopnem
D11	sežiganje odpadkov na morju
D12	trajno skladiščenje odpadkov (na primer nameščanje zabojnikov v rudnik)
D13	spajanje ali mešanje odpadkov pred oddajo v enega od postopkov odstranjevanja, navedenih od D1 do D12;
D14	vnovično pakiranje odpadkov pred oddajo v enega od postopkov odstranjevanja, navedenih od D1 do D12;
D15	skladiščenje odpadkov, ki so namenjeni oddaji v enega od postopkov odstranjevanja, razen začasnega skladiščenja

Načrti gospodarjenja z odpadki

Pravilnik določa, da mora povzročitelj odpadkov, pri katerem v enem koledarskem letu nastane najmanj 150 ton odpadkov ali najmanj 200 kilogramov nevarnih odpadkov, imeti načrt gospodarjenja z odpadki. Slednji mora glede na vrsto, količino in vire nastajanja odpadkov vsebovati najmanj podatke o:

- nastajanju odpadkov in predvidenih trendih njihovega nastajanja,
- sedanjih in predvidenih tehničnih, organizacijskih ali drugih ukrepov za

preprečevanje in zmanjševanja nastajanja odpadkov in njihove škodljivosti,

- sedanjih in predvidenih načinov ravnanja s proizvedenimi odpadki,
- predelavi ali odstranjevanju proizvedenih odpadkov, ki ga izvaja ali namerava izvajati sam,
- svojih sedanjih in načrtovanih objektih in napravah za odstranjevanje odpadkov.

Vrste načrtov

Načrt	Zavezanec
načrt gospodarjenja z odpadki	povzročitelji odpadkov (več kot 150 ton odpadkov ali najmanj 200 kilogramov nevarnih odpadkov)
načrt ravnanja z odpadki	predelovalci in odstranjevalci odpadkov

Načrt gospodarjenja z odpadki se izdelava za čas štirih let. Načrt mora v zvezi z odstranjevanjem odpadkov upoštevati usmeritve iz operativnih programov varstva okolja, ki zadevajo ravnanje z odpadki. Republika Slovenija tega operativnega programa še ni pripravila, zato pravilnik daje možnost, da se uporabi *Strategija ravnanja z odpadki v Sloveniji*. Ker dokumenta s takšnim naslovom v Sloveniji nimamo, gre najverjetneje v tem primeru za *Strateške usmeritve ravnanja z odpadki v Republiki Sloveniji* iz leta 1996.

Kot pogoj za pridobitev dovoljenja za predelovanje ali odstranjevanje odpadkov pravilnik določa obveznost, da je sestavni del vloge za izdajo dovoljenja za predelavo ali odstranjevanje tudi načrt ravnanja z odpadki. Ta načrt ravnanja z odpadki mora vsebovati podatke o:

- vrsti in količini odpadkov, ki so predmet predelave ali odstranjevanja,
- predvidenih postopkih predelave ali odstranjevanja,
- vrsti in zmožljivosti objektov in naprav in o tehnoloških postopkih in metodah,
- načinu obratovanja in izvajanju predpisanega obratovalnega monitoringa ter drugih oblikah nadzora nad obremenjevanjem okolja,
- destinaciji predelanih odpadkov,
- ravnanju s preostanki odpadkov po izvedeni predelavi ali odstranjevanju in
- okoljevarstvenih ukrepih za preprečitev nenadzorovanih vplivov na okolje.

Evidence

Pravilnik je vpeljal tri vrste evidenc:

- sistem evidenčnih listov odpadkov,
- evidence ravnanja z odpadki in
- vodenje javnih evidenc o akterjih ravnanja z odpadki.

Sistem evidenčnih listov omogoča spremljanje ravnanja s posameznimi vrstami in količinami odpadkov. Sistem je preprost – vsaka oddaja in prevzem odpadkov sta evidentirana. Evidenčni list se priloži v dveh izvodih, enega zadrži prevzemnik odpadkov, drugega pa potrjenega prevzemnik vrne oddajniku odpadkov.

Poročanje

Pravilnik je določil obveznost rednega letnega poročanja posamičnih akterjev o ravnanju z odpadki. Poročati morajo povzročitelji, zbiralci, predelovalci in odstranjevalci.

Vrste obveznega letnega poročanja

Kdo	Poročilo	Rok
Povzročitelj odpadkov	Poročilo o proizvedenih odpadkih in ravnanju z njimi za preteklo leto	31. marec
Zbiralec	Poročilo o zbranih odpadkih in ravnanju z njimi za preteklo leto	31. marec
Predelovalec	Poročilo o izvedeni predelavi odpadkov za preteklo leto	31. marec
Odstranjevalec	Poročilo o odstranjevanju odpadkov	31. marec

Poročati morajo:

- povzročitelji odpadkov, pri katerih v posameznem koledarskem letu nastane najmanj 80 ton odpadkov ali najmanj 20 kg nevarnih odpadkov,
- zbiralec, ki zbrane odpadke oddaja odstranjevalcu ali zbira nevarne odpadke in jih oddaja predelovalcu,
- predelovalec, ki v posameznem koledarskem letu predela najmanj 20 ton odpadkov drugih imetnikov ali predeluje nevarne odpadke drugih imetnikov,
- odstranjevalci odpadkov.

Oblika in vsebina poročil sta določeni s predpisanimi obrazci. Za odstranjevalce (upravitelje odlagališč) komunalnih odpadkov ne veljajo obveznosti vodenja evidenc in poročanja, izhajajoče iz pravilnika o ravnanju z odpadki, marveč iz pravilnika o odlaganju odpadkov.

Kaj lahko storimo državljani?

1. Organizirajte državljansko pobudo za trajnostno ravnanje z odpadki – ZA ločeno zbiranje in reciklažo! Ne verjemite tistim, ki trdijo, da se ne da ničesar spremeniti.
2. Najprej se pozanimajte, ali je občinski svet že sprejel odlok o ravnanju z odpadki. Če da, ga preberite in preverite, kako se ga izvaja.
3. Na župana in občinski svet naslovite zahtevo po izdelavi občinskega programa ravnanja z odpadki. Priprava programa mora potekati transparentno in s sodelovanjem javnosti. Program se mora osredotočiti na zmanjševanje in

preprečevanje nastajanja odpadkov, uvajanje ločenega zbiranja odpadkov, kompostiranja in reciklažo.

4. Od lokalne službe ravnanja z odpadki zahtevajte podatke o količinah in vrstah zbranih in odstranjenih odpadkov iz vaše občine.
5. Od Agencije RS za okolje zahtevajte podatke o največjih povzročiteljih odpadkov v občini.
6. Pripravite pobudo za izdelavo občinskega programa obveščanja in izobraževanja občanov o problematiki odpadkov v vaši občini.

Evropska komisija priporoča!

- pripravo operativnih programov ravnanja z odpadki v katerih so določeni:
 - vrste, količine in viri odpadkov za predelavo in odstranjevanje,
 - splošne tehnične zahteve,
 - posebne zahteve za posamezne odpadke in
 - primerne lokacije za odstranjevanje odpadkov in naprave.
- pripravo ukrepov za vzpodbujanje preprečevanje in zmanjševanje nastajanja odpadkov ter predelovanje odpadkov. Le-to lahko vključuje naslednje vzpodbujevalne ukrepe za:
 - razvoj čistih tehnologij za varčevanje z naravnimi viri,
 - tehnični razvoj in trženje proizvodov, oblikovanih tako, da imajo čim manjši nevarnostni potencial,
 - vzpodbujanje razvoja tehnik za varno odstranjevanje nevarnih snovi v odpadkih, namenjenih predelavi in
 - predelovanje odpadkov.
- pripravo ukrepov za zagotavljanje ustreznosti z
 - zahtevami za predelavo ali odstranjevanje odpadkov brez ogrožanja zdravja ljudi in ogrožanja okolja in
 - prepovedjo zapuščanja, odmetavanja in nenadzorovanega odstranjevanja odpadkov.
- poročanje o:
 - ukrepih za izvajanje odpadkovne hierarhije
 - nacionalnem operativnem programu ravnanja z odpadki
 - ukrepih za preprečevanje gibanja odpadkov v neskladju z operativnim programom
 - ukrepih za izvajanje smernice
 - imenu, naslovu, vrsti in količinah odpadkov obravnavanih v posameznem obratu za odstranjevanje nevarnih odpadkov.
- pripravo tehničnih navodil o čistih tehnologijah.

- pripravo tehničnih navodil o možnostih za zmanjševanje, ponovno uporabo, predelavo in reciklažo odpadkov.
- pripravo tehničnih navodil o metodah predelave, obdelave in odstranjevanja odpadkov v skladu z BATNEEC.

5.2 Odredba o ravnanju z ločeno zbranimi frakcijami pri opravljanju javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki

Odredba o ravnanju z ločeno zbranimi frakcijami pri opravljanju javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki določa minimalen obseg in vsebino ravnanja z ločeno zbranimi frakcijami, ki jih mora zagotoviti lokalna javna služba ravnanja s komunalnimi odpadki. Namen odredbe je, da se na lokalni ravni uredi potrebna infrastruktura za ločeno zbiranje odpadkov, kot so papir, steklo, plastika in odpadna embalaža, ter zbiranje nevarnih in kosovnih odpadkov.

Vsebina

Odredba natančno določa obveznosti lokalnih javnih služb ravnanja s komunalnimi odpadki za ureditev infrastrukture za ločeno zbiranje izbranih vrst komunalnih (nenevarnih, nevarnih in kosovnih) odpadkov ter embalaže. Zahteve odredbe o ločenem zbiranju nenevarnih odpadkov morajo biti izpolnjene najkasneje do 31. decembra 2003. V začetku leta 2002 bi moral v Sloveniji že delovati sistem izločanja nevarnih odpadkov.

Odredba določa minimalno infrastrukturo za ločen zajem dela snovnega toka komunalnih odpadkov. Tako bodo morale javne komunalne službe ravnanja z odpadki (komunalna podjetja) zagotoviti določeno število zbiralnic ločenih frakcij (ekoloških otokov), zbirnih centrov (za vse vrste ločenih frakcij), premičnih zbiralnic nevarnih odpadkov in prevzemnih mest za kosovne odpadke.

Cilji

Z izvedbo predvidenih ukrepov v okviru opravljanja javne službe naj bi se zagotovilo izločanje posameznih vrst ali frakcij gospodinskih in nevarnih odpadkov iz celotnega snovnega toka komunalnih odpadkov.

Vendar odredba ne postavlja nobenih konkretnih ciljev za količine ločeno zbranih odpadkov. Konkretnjši cilji so za odpadno embalažo postavljeni v pravilniku o ravnanju z embalažo. K temu je potrebno dodati še obveznost zmanjševanja količin odloženih biorazgradljivih odpadkov iz pravilnika o odlaganju odpadkov (biorazgradljivi odpadki so tudi papir, lepenka, karton in les). To je tudi ena izmed pomanjkljivosti odredbe, saj pušča vprašanje izločanja bioloških odpadkov odprto.

Zahteve

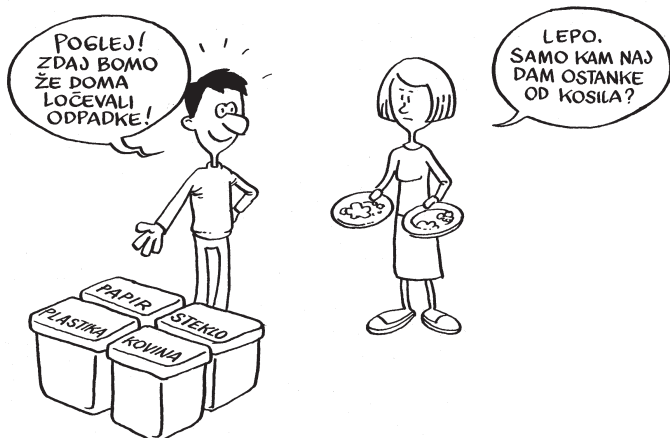
Izvajalec javne službe mora za izločanje ločenih frakcij zagotoviti:

- ločeno zbiranje in prevzemanje v zbiralnicah ločenih frakcij,
- ločeno zbiranje in prevzemanje v zbirnih centrih,
- prevzemanje kosovnih odpadkov v zbirnih centrih in na prevzemnih mestih kosovnih odpadkov in
- razvrščanje zbranih komunalnih odpadkov v sortirnici.

Podobno velja tudi za nevarne odpadke.

Lokalne službe morajo državljane in druge povzročitelje odpadkov redno obveščati in seznanjati s tem, kako naj že na izvoru ločijo različne vrste odpadkov in kje jih lahko oddajo. Prav tako morajo pripraviti program ravnanja z ločeno zbranimi frakcijami. Program mora med drugim vsebovati podatke o:

- naseljih in številu prebivalcev, ki se jim zagotavljajo storitve javne službe,
- celotni količini komunalnih odpadkov, ki nastajajo na območju izvajanja javne službe, in količinah posameznih ločenih in nevarnih frakcij,
- zbiralnicah ločenih in nevarnih frakcij in zbirnih centrih v posameznih naseljih,
- prevzemanju nevarnih frakcij s premično zbiralnico,
- tipu in oznakah zabojnikov za posamezne ločene ali nevarne frakcije ter označbi zbiralnic in zbirnih centrov,
- pogostosti prevzemanja frakcij v zbiralnicah in zbirnih centrih,
- prevzemanju kosovnih odpadkov in opreme, ki se uporablja v gospodinjstvu in vsebuje nevarne snovi, na prevzemnih mestih,
- vzdrževanju in čiščenju zabojnikov in ukrepih za preprečevanje onesnaževanja okolja v zbiralnicah in zbirnih centrih,
- rednem obveščanju in drugih načinih seznanjanja povzročiteljev komunalnih odpadkov o načinu zbiranja ločenih in nevarnih frakcij,
- razvrščanju komunalnih odpadkov v sortirnicah za izločanje ločenih in nevarnih frakcij,
- predvideni predelavi ali odstranjevanju ločenih ali nevarnih frakcij in načinu oddajanja ločenih in nevarnih frakcij, ki so odpadna embalaža, družbi za ravnanje z odpadno embalažo in količini te embalaže.

Lokalna javna služba mora voditi evidence o:

- naselijh, kjer zagotavlja stalno ali občasno ločeno zbiranje ločenih in nevarnih frakcij ter kosovnih odpadkov,
- celotni količini zbranih komunalnih odpadkov,
- količinah izločenih ločenih ali nevarnih frakcij,
- količini in vrstah ločenih frakcij, oddanih predelovalcem,
- količini in vrstah nevarnih frakcij, oddanih predelovalcem ali odstranjevalcem, in
- količini in vrstah ločenih in nevarnih frakcij, ki so odpadna embalaža, oddanih družbi za ravnanje z odpadno embalažo.

O količinah in vrstah zbranih odpadkov mora vsako leto poročati ministrstvu za okolje in prostor.

Posebna pozornost je namenjena embalažnim odpadkom, ki jih morajo lokalne službe ločeno zbirati in sortirati ter brezplačno oddajati posebnemu podjetju (gospodarski družbi) za ravnanje z odpadno embalažo (ustanovljeni po pravilniku o ravnanju z odpadno embalažo). Z drugimi besedami: vso ločeno zbrano odpadno embalažo, ki je komunalni odpadek, morajo lokalne družbe ravnanja z odpadki na lastne stroške zbrati, presortirati in predati brez plačila, zastoj — stroške za to bodo tako dejansko plačala gospodinjstva in delno tudi gospodarstvo.

Ukrepi

Lokalna služba ravnanja z odpadki mora v naseljih urediti zbiralnice ločenih frakcij (ekološke otoke), opremljene za ločeno zbiranje:

- papirja in drobne lepenke, vključno z drobno odpadno embalažo iz papirja ali lepenke,
- drobne odpadne embalaže iz stekla,
- drobne odpadne embalaže iz plastike ali sestavljenih materialov in
- drobne odpadne embalaže iz kovine.

Če ima lokalna služba sortirnico komunalnih odpadkov, v kateri z razvrščanjem zagotavlja izločanje drobne odpadne embalaže iz plastike in iz kovine, so lahko ekološki otoki opremljeni samo za ločeno zbiranje papirja in drobne lepenke, vključno z drobno odpadno embalažo iz papirja ali lepenke, in drobne odpadne embalaže iz stekla. Zbiralnice morajo biti postavljene tudi ob večjih gostinskih in turističnih objektih.

Zbiralnice morajo biti zagotovljene v stanovanjskih območjih pa tudi ob večjih trgovinah ali trgovskih centrih, zdravstvenih, vzgojnih in izobraževalnih ustanovah. V mestih (mestnih jedrih ali večjih stanovanjskih naseljih) mora lokalna služba zagotoviti en ekološki otok na vsakih 500 prebivalcev. V območjih redke poseljenosti (manj kot 300 prebivalcev na km²) ekološki otoki niso potrebni, če ima lokalna služba na voljo sortirnico odpadkov za izločanje ločenih frakcij.

V zbirnih centrih se zagotovi odlaganje vseh vrst ločenih frakcij:

- papirja in lepenke vseh vrst in velikosti, vključno z odpadno embalažo iz papirja in lepenke,
- stekla vseh velikosti in oblik, vključno s odpadno embalažo iz stekla,
- plastike, vključno z odpadno embalažo iz plastike ali sestavljenih materialov,
- odpadkov iz kovin, vključno z odpadno embalažo iz kovin,
- lesa, vključno z odpadno embalažo iz lesa,
- oblačil,
- tekstila,
- jedilnega olja in maščob,
- barv, črnila, lepil in smol, ki ne vsebujejo nevarnih snovi,
- detergentov, ki ne vsebujejo nevarnih snovi,
- baterij in akumulatorjev, ki niso razvrščeni v skupine 16 06 01, 16 06 02 ali 16 06 03 v klasifikacijskem seznamu odpadkov, določenem v predpisu o ravnanju z odpadki,
- električne in elektronske opreme, ki ne vsebuje nevarnih snovi, in
- kosovnih odpadkov.

Zbiri centri morajo biti urejeni za vsako naselje z več kot 8000 prebivalci, razen v primeru večjih mest (nad 25.000 prebivalcev vsaj dva zbirna centra in v mestih nad 100.000 prebivalcev zbirno mesto na vsakih 80.000 prebivalcev).

Kaj lahko storimo državljani?

1. Če v občini že imate kakšno obliko ločenega zbiranja odpadkov, poizvedite, koliko odpadkov se tako zbere na leto.
2. Pripravite predloge za izboljšanje odzivnosti občanov na ločeno zbiranje odpadkov.
3. Od lokalne javne službe ravnanja z odpadki zahtevajte podatke o količinah in vrstah ločeno zbranih odpadkov na območju vaše občine in jih primerjajte s podatki o količini vseh nastalih odpadkov. Odstotek vam bo pokazal, kako uspešni ste.
4. Če ločenega zbiranja še nimate, pripravite pobudo občinskemu svetu za uvedbo ločenega zbiranja odpadkov v občini.
5. Pri lokalni javni službi ravnanja z odpadki se pozanimajte, ali pripravljajo program ločenega zbiranja in shemo postavitve ekoloških otokov. Ponudite jim svoje sodelovanje.

6. Zahtevajte ločeno zbiranje bioloških (organskih) odpadkov, saj njihovo ločevanje na izvoru omogoči zbiranje čistejših frakcij (papirja, plastike, stekla ...), kar olajša njihovo sortiranje, snovno predelavo in reciklažo.
7. Zahtevajte uvedbo rednega mesečnega odvoza kosovnih odpadkov – zbrane količine je tako lažje razgraditi, razstaviti in jih prodati kot sekundarne surovine. Hkrati ste prihranili na odlagališčnem prostoru.
8. Zahtevajte uvedbo ločenega zbiranja odpadkov v javnih ustanovah (šolah, vrtcih, zdravstvenih domovih ...).
9. Na internetu preverite izkušnje in dosežke z ločenim zbiranje odpadkov drugod po svetu. Povežite se s podobnimi iniciativami.

5.3 Pravilnik o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo

Pravilnik o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo določa pravila za ravnanja v proizvodnji, prometu ter porabi embalaže in pravila za zbiranje, vnovično uporabo, predelavo in odstranjevanje odpadne embalaže.

Vsebina

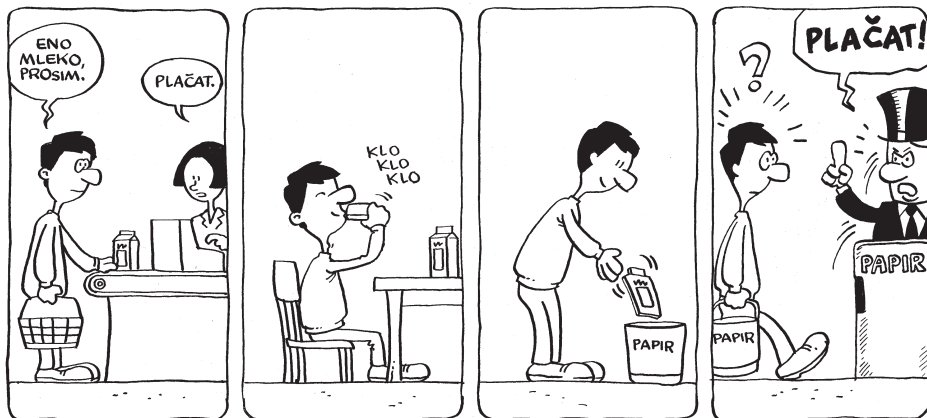
Pravilnik o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo ureja vsebinsko zelo široko področje, zato smo se v tej predstavitvi omejili predvsem na tisti del, ki zadeva državljana kot potrošnika in povzročitelja embalažnih odpadkov. Torej tistega dela odpadne embalaže, ki je komunalni odpadek. Odpadna embalaža nastaja namreč tudi v vseh proizvodnih in storitvenih dejavnostih in jo tvorijo odpadna prodajna, skupinska ali transportna embalaža, ki jo morajo povzročitelji (trgovine, podjetja) zajeti že na izvoru in oddati posebnemu podjetju, družbi za ravnanje z odpadno embalažo. Te embalaže ni mogoče razvrstiti med komunalne odpadke.

Pravilnik določa obveznosti za proizvajalce, uvoznike, embalerje, trgovce in končne uporabnike embalaže. Potrošniki moramo odpadno embalažo oddajati lokalni službi ravnanja z odpadki, za kar morajo biti zagotovljene zbiralnice odpadkov (ekološki otoki).

Osnovni nameni pravilnika so:

- zmanjševanje količin odpadne embalaže,
- preprečevanje in zmanjševanje škodljivih vplivov na okolje zaradi materialov in snovi, ki jih embalaža ali odpadna embalaža vsebuje, in
- preprečevanje in zmanjševanje škodljivih vplivov na okolje pri proizvodnji, prometu, razdeljevanju in uporabi embalaže ter pri predelavi ali odstranjevanju odpadne embalaže.

V Sloveniji po podatkih iz leta 1998 na leto proizvedemo več kot 170.000 ton odpadne embalaže, od katere je manj kot tretjino recikliramo ali sežgemo. O načinih predelave ni natančnejših podatkov.

Cilji

Do konca leta 2007 mora biti pri ravnanju z odpadno embalažo, ki nastane z dajanjem embalaže v promet, zagotovljeno, da se:

- predela najmanj 50 ali največ 65 odstotkov skupne mase odpadne embalaže in
- reciklira najmanj 25 in največ 45 odstotkov skupne mase odpadne embalaže (papiirja, lepenke, plastike, lesa, kovin, stekla), od tega najmanj 15 odstotkov mase posamezne snovi.

Operativni program ravnanja z odpadno embalažo je določil natančnejše cilje za posamezno vrsto odpadne embalaže, ki jih želimo doseči do leta 2007 (glej poglavje o ciljih).

Zahteve

Pravilnik določa, da morajo proizvajalci, uvozniki in embalerji za embalažo, ki so jo dali v promet, na svoje stroške zagotoviti redno prevzemanje odpadne embalaže od končnih uporabnikov in izvajalcev javnih služb ravnanja z odpadki. Za ta namen morajo skleniti pogodbo s posebno družbo za ravnanje z odpadno embalažo, ki bo zagotovila:

- prevzemanje odpadne embalaže, zbrane v zbirnih centrih,
- prevzemanje odpadne embalaže pri končnih uporabnikih ter
- vnovično uporabo, predelavo in odstranjevanje odpadne embalaže.

Družba za ravnanje z odpadno embalažo mora zagotoviti doseganje zastavljenih ciljev iz operativnega programa.

Ukrepi

Roki za izvedbo večine ukrepov zapadejo v začetku leta 2003 in leta 2004.

Do takrat je potrebno:

- uveljaviti standarde sestave in izdelave embalaže ter njene primernosti za vnovično uporabo in predelavo, vključno z reciklažo,

- zagotoviti, da bodo proizvajalci, uvozniki, embalerji in trgovci brezplačno prevzemali odpadno embalažo in zagotovili poseben prostor zanjo,
- zagotoviti zbiranje, vnovično uporabo, predelavo in odstranjevanje ločeno zbrane odpadne embalaže v skladu s pravilnikom,
- zagotoviti, da bodo proizvajalci, uvozniki, embalerji in trgovci izpolnili nujne pogoje za podpis pogodbe z družbo za ravnanje z odpadno embalažo in
- zagotoviti, da bodo proizvajalci, uvozniki, embalerji in trgovci informirali končnega uporabnika o možnosti brezplačne oddaje odpadne embalaže zadnjemu dobavitelju s primernim obveščanjem ali obvestilom na embalaži.

Družba za ravnanje z odpadno embalažo bo morala pred začetkom delovanja pridobiti dovoljenje ministrstva za okolje in prostor. Za to bo morala med drugim pripraviti:

- načrt ravnanja z odpadno embalažo,
- prikaz osnov za tarifo obračunavanja storitev udeležencem v sistemu ravnanja z odpadno embalažo, kot so cenovni faktorji zbiranja, razvrščanja, recikliranja, energetske predelave ter druge predelave ali odstranjevanja odpadne embalaže ter upravljanja sistema,
- predstavitev oznake na embalaži, če namerava z njo udeležencem v sistemu ravnanja z odpadno embalažo jamčiti ravnanje z embalažo skladno s tem pravilnikom.

Pravilnik še uvaja obveznost poročanja o celotni količini in vrstah odpadne embalaže, prevzete v zbirnih centrih izvajalcev javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki ali pri končnih uporabnikih, ter o količini in vrsti posameznih materialov v prevzeti in zbrani odpadni embalaži in masnih deležih teh materialov po vrstah v njej, o količini in masnem deležu odpadne embalaže, ki je bila predelana, ločeno po načinu predelave, o količinah in masnih deležih materialov, ki so bili reciklirani, in o količini in vrsti odpadne embalaže, ki je bila odstranjena, ločeno po načinu odstranjevanja.

Kaj lahko storimo državljani?

1. Županu in občinskemu svetu predlagajte, naj pripravijo program »zelene nabave« za javne ustanove. Nastanek odpadne embalaže lahko preprečimo že s premišljenim nakupom.
2. Preverite, kako ravnaajo z odpadno embalažo v trgovinah na območju občine. Pripravite poročilo o tem in predlagajte sodelovanje pri iskanju rešitev.

5.4 Pravilnik o odlaganju odpadkov

Pravilnik o odlaganju odpadkov določa obvezna ravnanja in druge pogoje za odlaganje odpadkov ter pogoje in ukrepe v zvezi z načrtovanjem, gradnjo, obratovanjem in zapiranjem odlagališč odpadkov ter upravljanje z odlagališči po njihovem zaprtju. Velika večina določil tega pravilnika je začela veljati po 31. decembru 2001.

Vsebina

Pravilnik o odlaganju odpadkov je bil objavljen v začetku leta 2000. Oblikovan je bil kot transpozicijski pravni akt za evropsko direktivo o odlaganju odpadkov iz leta 1999 in je določil obveznosti upraviteljev odlagališč in njihovih lastnikov, kako upravljati z odlagališčem s stališča varstva okolja.

Cilji

Osnovni cilji pravilnika so:

- uveljaviti pravno stanje odlaganja odpadkov v Sloveniji,
- uvesti nadzor nad odpadki, namenjenimi odlaganju in onemogočiti nenadzorovano odlaganje odpadkov,
- onemogočiti odlaganje odpadkov na odlagališčih, ki v začetku leta 2004 ne bodo izpolnjevala standardov,
- zagotoviti nadzor nad emisijami nevarnih snovi iz odlagališča v vode in zrak,
- zagotoviti zmanjševanje količin odloženih biorazgradljivih odpadkov na odlagališčih,
- zagotoviti kakovostno upravljanje z odlagališčem po njegovem zaprtju.

Zahteve

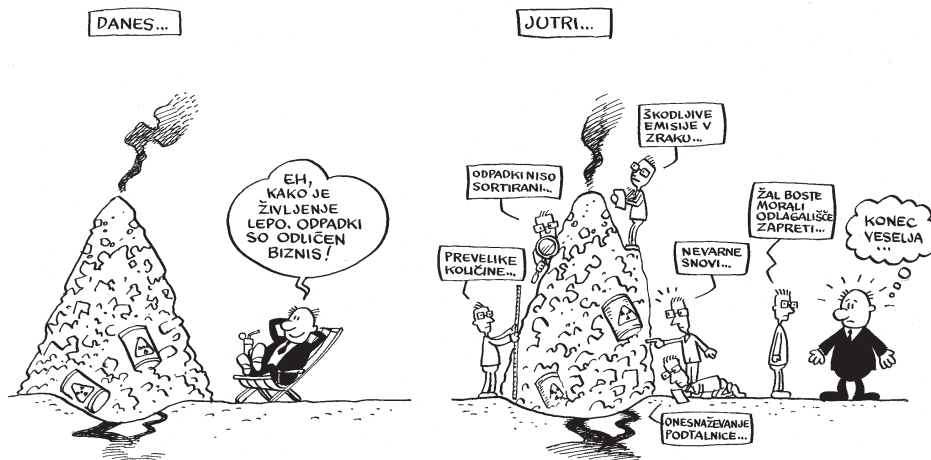
V tem poglavju se osredinjamo na tiste obveznosti, ki so postale zavezujoče do vključno 1. januarja 2002.

Pravilnik je določil tri vrste odlagališč:

- za nevarne odpadke,
- za nenevarne odpadki,
- za inertne odpadke.

Upravljavci odlagališč, ki bodo prenehala obratovati do 31. decembra 2003, so bili zavezani, da to do 31. decembra 2000 sporočijo Upravi RS za varstvo narave (danes Agencija RS za okolje – ARSO).

Od 1. januarja 2002 se na odlagališčih lahko odlagajo samo obdelani odpadki. Pravilnik »obdelavo odpadkov« definira kot »vsak fizikalni, termični, kemični ali biološki proces, vključno s sortiranjem odpadkov, s katerim se spremenijo lastnosti odpadkov z namenom zmanjšanja njihove prostornine ali nevarnih lastnosti, lažjega ravnanja z njimi ali povečanja

možnosti za njihovo predelavo«. Ta definicija je zelo široka, saj ne določa natančno, kaj dejansko obdelava je. Ali lahko k temu prištejemo tudi kompaktiranje odpadkov (teptanje s posebnim težkim delovnim strojem, kompaktorjem), saj gre v tem primeru za fizikalni proces z namenom zmanjšanja prostornine odpadkov?

Pravilnik je določil obveznost preverjanja odpadkov – imetnik odpadkov mora zagotoviti oceno odpadkov, s katero se ugotovljajo lastnosti odpadkov, pomembne za odlaganje. Namen ocenjevanja odpadkov je preprečiti vnos odpadkov, onesnaženih z nevarnimi snovmi. Ocena mora temeljiti na kemični analizi odpadkov. Ocena ni potrebna za:

1. odpadke istega imetnika, če njihova skupna odložena količina v obdobju zaporednih štirih mesecev ne presega 500 kg in je na podlagi razpoložljivih podatkov o odpadkih in njihovega vizualnega pregleda mogoče izključiti njihovo onesnaženost z nevarnimi snovmi;
2. odpadke istega imetnika, če njihova skupna odložena količina v obdobju enega leta ne presega 15 ton in imetnik pred začetkom dostavljanja odpadkov pisno potrdi, da ta količina v dovoljenem obdobju ne bo prekoračena in da odpadki niso onesnaženi z nevarnimi snovmi, pri čemer morajo biti vrsta, izvor in kraj nastanka vsake pošiljke v celoti znani;
3. obdelane komunalne odpadke.

Odlaganje odpadkov, za katere je ocena obvezna, je od 1. januarja 2001 dovoljeno samo, če je ta ocena prej tudi izdelana in podana v obliki predpisanega formularja. Pravilnik je določil, da lahko ocene odpadkov izvajajo le osebe, ki so pridobila pooblastilo Agencije RS za okolje. Pri tem so bile velike težave, saj je tovrstnih oseb oziroma ustanov, ki bi imele na voljo potrebno opremo, znanje in druge vire v skladu s pogoji za pridobitev pooblastila, v Sloveniji malo. To je razvidno tudi iz pravilnika, ki dopušča izdajo pooblastila z veljavnostjo do 31. decembra 2003. Po 1. januarju 2004 bodo veljali strožji pogoji.

Pravilnik določa še obveznosti upravitelja v primeru zaprtja odlagališča.

Ukrepi

Pravilnik je od 1. julija 2000 določil upravljavcu obveznost, da še pred odložitvijo zagotovi pregled predpisane dokumentacije o odpadkih in zagotovi ugotavljanje istovetnosti odpadkov glede na vrsto, količino in njihove lastnosti. Dokumentacijo – evidenčni list o ravnanju z odpadki – določa pravilnik o ravnanju z odpadki, ki omogoča sledljivost odpadkov v sistemu ravnanja z odpadki.

Ena od najpomembnejših novosti pravilnika je obvezno tehtanje odpadkov pred prevzemom na odlagališču. Upravitelji odlagališč so morali tehtanje zagotoviti do 1. julija 2001. V Sloveniji so pred letom 2000 tehtali odpadke samo na petih (5) odlagališčih od skoraj 60. Brez tehtanja pa je bilo nemogoče zagotoviti realne podatke o količinah odpadkov.

Upravitelj mora zagotoviti tudi vizualno preverjanje odpadkov od imetnikov iz 1. in 2. točke zgoraj – ogled odpadkov in primerjava s pričakovano vsebino; v primeru nejasnosti se lahko tako prepreči odložitev potencialno z nevarnimi snovmi onesnaženih odpadkov.

Od 31. decembra 2000 morajo vsi upravljavci voditi poslovnik za obratovanje odlagališča. Najkasneje do 31. decembra 2001 morajo zagotoviti ureditev obratovalnega dnevnika, v katerega se vsak dan vpisujejo podatki o:

- količini, vrsti in imetniku prevzetih odpadkov,
- izvajanju postopkov preverjanja odpadkov iz prvega odstavka 18. člena tega pravilnika,
- kraju odložitve prevzetih odpadkov na območju telesa odlagališča,
- ugotovitvah o pomanjkljivi ali napačni dokumentaciji ali dvomljivi istovetnosti odpadkov,
- o začasnem skladiščenju ali zavrnitvi določenih odpadkov,
- opravljenih vzdrževalnih delih na odlagališču,
- rednih pregledih telesa odlagališča ter objektov in naprav odlagališča in
- izrednih in drugih pomembnih dogodkih v zvezi z obratovanjem odlagališča.

Prav tako morajo od 31. decembra 2001 upravljavci zagotavljati izvajanje obratovalnega monitoringa, ki obsega:

- meritve meteoroloških parametrov,
- meritve in izračunavanje emisije snovi v zrak iz odlagališča,
- meritve emisije snovi pri odvajanju izcedne vode in onesnažene padavinske vode s površin odlagališča in
- meritve parametrov onesnaženosti podzemnih voda z nevarnimi snovmi, če so v vplivnem območju odlagališča.

Meritve emisij snovi pri odvajanju izcedne in onesnažene padavinske vode se opravljajo v skladu z Uredbo o emisiji snovi pri odvajanju izcedne vode iz odlagališč odpadkov (U. I. RS 7/00).

Na vseh odlagališčih so do 1. januarja 2002 morale biti izpolnjene še naslednje zahteve:

- ograjenost z dvometrsko ograjo, razen v primerih, ko so naravne

danosti takšne, da ni mogoč pristop ljudi in divjadi;

- dovolj velike površine za izvajanje postopka prevzema in preverjanja odpadkov ter parkirni in obračalni prostor;
- oprema za preprečevanje prenašanja prahu in blata s transportnimi vozili z odlagališča na javne ceste;
- skladiščni prostor za začasno odlaganje odpadkov, pri katerih se je pojavil dvom o njihovi primernosti za odlaganje.

Nenazadnje so morali vsi upravitelji do 1. julija 2000 namestiti tablo z navedbo svojega imena, vrsti odlagališča in obratovalnem času ter do 31. decembra 2000 določiti in Agenciji RS za okolje sporočiti imena odgovornih oseb za prevzemanje in preverjanje odpadkov.

Kaj lahko storimo državljani?

1. Oglejte si odlagališče, na katerem se odstranjujejo vaši odpadki. Organizirajte ogled odlagališča tudi za svoje prijatelje. Po ogledu pripravite srečanje na temo odpadkov v občini.
2. Preverite pri upravitelju odlagališča, kdaj načrtuje zaprtje odlagališča.
3. Preverite, ali je zagotovljen obratovalni monitoring emisij, zajem izcednih voda z odlagališča in odlagališčnega plina.
4. Pri upravitelju odlagališča se pozanimajte, kako bo zagotovil zmanjšanje odlaganja biorazgradljivih odpadkov na odlagališču.
5. Pozanimajte se, kako se obdelujejo odpadki, namenjeni na odlagališče.
6. Na občini se pozanimajte, ali imajo kataster ilegalnih odlagališč odpadkov v občini.

Evropska komisija priporoča:

- pripravo nacionalne strategije za zmanjšanje odloženih količin biorazgradljivih odpadkov in to strategijo vključiti v nacionalno strategijo ravnanja z odpadki.
- vzpostavitev formalnega kvalifikacijskega sistema ugotavljanja tehnične usposobljenosti upravljalcev odlagališč.
- zagotovitev ukrepov za usposabljanje upravljalcev odlagališč.
- razvoj sistema za preverjanje in certificiranje upravljalcev odlagališč.
- vzpostavitev sistema poročanja in vodenja evidenc za zagotavljanje zahtevanih podatkov.
- omogočenje dostopa do razpoložljivih podatkov o:
 - količinah in vrstah odpadkov na odlagališčih,
 - deležu biorazgradljivih odpadkov, in
 - posamičnih podatkih iz dovoljenj.

5.5 Pravilnik o sežiganju odpadkov

Pravilnik o sežiganju odpadkov določa obvezna ravnanja za sežiganje odpadkov in velja za sežigalnice komunalnih in sežigalnice nevarnih odpadkov. Upravljavec sežigalnice mora preverjati in tehtati dostavljene odpadke, spoštovati emisijske standarde ter zagotoviti predelavo ostankov sežiganja odpadkov.

Vsebina

Ministrstvo za okolje in prostor je s pravilnikom uredilo sežiganje in sosežiganje komunalnih in nevarnih odpadkov v sežigalnicah. Ureja tudi pogoje in ukrepe za njihovo načrtovanje, gradnjo in obratovanje. Sežigalnice odpadkov so velik vir onesnaževanja odpadkov, zato pravilnik določa obveznosti, ki jih mora upravljavec izpolnjevati, še preden pridobi dovoljenje za sežiganje odpadkov ter v času obratovanja sežigalnice. Po drugi strani so sežigalnice odpadkov, predvsem zaradi emisij nevarnih snovi v okolje, vir velikih strokovnih, družbenih in političnih sporov. Zaradi lastnosti mešanih komunalnih odpadkov, vsebnosti nevarnih snovi v njih pomenijo veliko težavo za dejansko spoštovanje emisijskih zahtev.

Cilji

Cilji pravilnika so predvsem zagotoviti nadzor nad:

- odpadki, namenjenimi sežiganju,
- obratovanjem sežigalnice odpadkov,
- emisijami snovi v zrak in vode in
- odstranjevanjem ostankov sežiganja odpadkov.

Zahteve

Upravljavec sežigalnice odpadkov mora zagotoviti takšno obratovanje sežigalnice, da izpolnjuje naslednje pogoje:

- emisija snovi in energije v vode, zrak in tla ne sme presegati predpisanih mejnih vrednosti,
- postopki in metode sežiganja odpadkov ne smejo povzročati čezmernih obremenitev okolja in negativnih vplivov na krajino,
- izpolnjene morajo biti predpisane gradbene in druge tehnične zahteve,
- s sežiganjem odpadkov pridobljena toplota mora biti učinkovito uporabljena znotraj sežigalnice ali zunaj nje, če je poraba te toplote ekonomsko upravičena,
- zagotovljeni morajo biti ukrepi za zmanjšanje količine ostankov sežiganja odpadkov in njihove škodljivosti,
- zagotovljeni morajo biti ukrepi varstva pred nenadzorovanimi dogodki in za primer ekološke nesreče.

Ukrepi

Za zagotovitev nadzora nad obratovanjem sežigalnice in emisijami snovi v zrak, vode in tla je pravilnik določil administrativni postopek izdaje dovoljenja za sežiganje. Zanj mora upravljavec pripraviti poseben načrt za ravnanje z odpadki. Z dovoljenjem se določijo:

- vrsta odpadkov, ki se lahko sežigajo, skladno s klasifikacijskim seznamom odpadkov ali nevarnih odpadkov,
- celotna količina sežiganih odpadkov in skupna zmogljivost sežigalnice,
- vsebina in obseg programa obratovalnega monitoringa emisij iz sežigalnice,
- način preverjanja istovetnosti odpadkov ob prevzemu ter druge pogoje obratovanja,
- način obdelave ostankov sežiganja odpadkov pred njihovo predelavo ali odstranjevanjem, če je potrebna, in
- način predelave ali odstranjevanja ostankov sežiganja odpadkov.

Če gre za sežiganje nevarnih odpadkov, se z dovoljenjem določijo tudi:

- količina nevarnih odpadkov po posameznih vrstah, ki se lahko sežiga, skladno s klasifikacijskim seznamom nevarnih odpadkov,
- najmanjši in največji masni pretok nevarnih odpadkov skozi napravo za sežig,
- spodnja in zgornja kurilna vrednost odpadkov in
- dovoljena onesnaženost odpadkov s PCB, PCP, kloridi, fluoridi, z žveplom, s težkimi kovinami ali z drugimi snovmi.

Za doseganje zahtev pravilnika mora upravljavec zagotoviti preverjanje, ocenjevanje, pregledovanje in občasno vzorčenje dostavljenih odpadkov, čiščenje odpadnih sežignih plinov in odpadnih voda, uporabljenih v napravah za njihovo čiščenje, zaščito podtalnice, nadzorovano ločeno odlaganje predelanih ostankov sežiga odpadkov, vodenje obratovalnega dnevnika, vodenje evidenc.

Kaj lahko storimo državljani?

1. Odpadki so po definiciji »snovi« in »materiali«, ki jih je nekdo zavrgel, ker jih več ne potrebuje. Vsi vemo, da so naravni viri omejeni. S tem, ko odpadke odvržemo, smo dejansko zavrgli delček neobnovljivih naravnih virov. Sežigalnica odpadkov je potratna naprava za uničevanje naravnih virov, poleg tega tudi po sežigu ostanejo odpadki, ki jih moramo nekje odložiti – celo do 35 odstotkov. Hkrati stane sodobna sežigalnica vsaj 250 milijonov evrov, njeni obratovalni stroški so izredno visoki in zaposluje zelo malo ljudi. Koliko zaposlitev »pridelajo« sistemi ločenega zbiranja, sortiranja, predelave, razgradnje, snovne izrabe in recikliranja odpadkov? Dilema je zgolj navidezna – prava rešitev je v slednjem.

5.6 Drugi predpisi o ravnanju z odpadki

V nadaljevanju na kratko predstavljamo predpise, ki se nanašajo na (1) nekatere posebne vrste odpadkov in na spremljanje (2) emisij v okolje kot posledice odstranjevanja odpadkov.

Uredba o taksi za obremenjevanje okolja zaradi odlaganja odpadkov

Taksa se od leta 2002 naprej obračunava za obremenjevanje okolja zaradi odloženih odpadkov na odlagališča. Zavezanec za takso je upravljavec odlagališča. V večini primerov v Sloveniji je upravljavec odlagališča lokalna javna služba ravnanja z odpadki. Ker je zanje taksa strošek, so jo prenesli v ceno storitve odvoza odpadkov, ki jo plačujejo odlagališča. Taksa znaša SIT/kilogram odpadka. Uredba še določa, da se lahko taksa zavezancu zniža ali oprosti, če:

- izvaja sanacijski ali drug program za prilagoditev odlagališča predpisanim zahtevam iz pravilnika o odlaganju odpadkov,
- izvaja sam ali sodeluje pri izvajanju programov ali projektov, namenjenih obdelavi odpadkov z namenom zmanjšanja obremenjevanja tal ali zraka zaradi odlaganja odpadkov na odlagališču.

Ni jasno, ali se lahko sredstva, zbrana iz takse, porabi tudi za uvajanje ločenega zbiranja, kompostiranja ali snovne izrabe odpadkov.

Pravilnik o ravnanju z odpadnimi olji

Pravilnik določa obvezna ravnanja z odpadnimi olji ter pogoje za njihovo zbiranje, vnovično uporabo ali odstranjevanje. Ker so odpadna (mineralna in sintetična) olja skoraj vsa potencialna onesnaževala (polutanti), se jih ne sme odlagati med komunalne odpadke in zlivati v kanalizacijo ali kamor koli drugam. Odpadna olja prevzema trgovec. Zajema, hrani in zbira se jih ločeno, saj mnoga olja vsebujejo zelo nevarne dodatke, z mešanjem bi se otežilo ravnanje z njimi. Zbrana odpadna olja se lahko regenerira, uporablja kot gorivo, sosežiga ali nadzorovano odstranjuje (v skladu s pravilnikom o ravnanju z odpadki).

Pravilnik o odstranjevanju PCB in PCT

PCB je oznaka za poliklorirane bifenile in PCT za poliklorirane terfenile. Obe družini polikloriranih ogljikovodikov veljata za izredno nevarne, obstojne in bioakumulativne snovi. Pravilnik ne določa samo načinov zbiranja, ravnanja in odstranjevanja, marveč določa tudi dekontaminacijo naprav, ki so vsebovale PCB/PCT. Uporaba slednjih je danes dejansko izredno omejena in je blizu prepovedi. Vse naprave, ki vsebujejo PCB/PCT, morajo biti posebej označene in vpisane v posebno evidenco pri ministrstvu za okolje in prostor.

Pravilnik o ravnanju z baterijami in akumulatorji, ki vsebujejo nevarne snovi

Pravilnik je bil sprejet predvsem z namenom, da bi proizvajalce spodbudil k zmanjševanju vsebnosti težkih kovin v baterijah in akumulatorjih. Hkrati je določil ukrepe za ureditev sistema njihovega recikliranja ter ločenega odlaganja. Velja za baterije in akumulatorje, ki

vsebujejo določene količine živega srebra, kadmija ali svinca. Določil je tudi minimalne standarde za dovoljevanje dajanja v promet. Dobavitelji baterij in akumulatorjev morajo prevzeti odpadne baterije ter zagotoviti njihovo zbiranje, predelavo ali odstranjevanje. O tem mora zbiralec poročati ministrstvu za okolje in prostor.

Pravilnik o ravnanju z odpadki, ki vsebujejo azbest

Azbestna vlakna dokazano povzročajo nekatere oblike pljučnega raka. Ker najdemo izdelke, ki vsebujejo azbest na mnogih mestih in bi njihovo nenadzorovano odstranjevanje lahko ogrozilo zdravje ljudi, je pravilnik določil načine ravnanja, zbiranja in odstranjevanja. Odstranjevalci teh odpadkov morajo zanje poskrbeti še posebej skrbno in z uporabo posebnih metod, ki preprečujejo sproščanje azbestnih vlaken v okolje. Pravilnik za celo vrsto naprav določa obvezno razstavljanje in odstranitev azbestnih oblog. Odlagajo se lahko samo na posebnih mestih na odlagališčih nenevarnih (za šibko vezani azbest) in inertnih (za trdno vezani azbest) odpadkov.

Uredba o emisiji snovi v zrak iz sežigalnic odpadkov in pri sosežigu odpadkov

Sežigalnice so pomemben vir onesnaževanja okolja, zaradi česar so izpostavljene nenehnemu zaostrovanju emisijskih standardov. Uredba določa mejne vrednosti emisije snovi v zrak in ukrepe za zmanjševanje emisije snovi v zrak. Uredba tudi določa obratovalne pogoje (npr. temperaturo sežiganja odpadkov).

Uredba o emisiji snovi pri odvajanju odpadne vode iz naprav za čiščenje odpadnih plinov sežigalnice odpadkov in pri sosežigu odpadkov

Uredba določa mejne vrednosti emisije snovi pri odvajanju odpadne vode, uporabljene v napravah za čiščenje odpadnih plinov. Izpust snovi z odvajanjem odpadne vode mora biti čim manjši, kolikor to omogoča uporaba najboljših, v praksi uspešno preizkušenih in na trgu dostopnih tehnologij in postopkov ob razumno višjih stroških. Odpadno vodo je treba pred odvajanjem očistiti tako, da je emisija snovi z odvajanjem v vode skladna s predpisi.

Uredba o emisiji snovi pri odvajanju izcedne vode iz odlagališč odpadkov

Uredba določa mejne vrednosti parametrov izcedne vode in posebne ukrepe v zvezi z zmanjševanjem emisije snovi iz odlagališč odpadkov. Izcedna voda je v telesu odlagališča odpadkov nastajajoča voda, ki nastane zlasti iz padavinske vode, ki prodira v telo odlagališča in se tu onesnaži zaradi izluževanja, in iz onesnažene presežne vode, ki se izceja iz odpadkov z visoko vsebnostjo vode, ter iz vode, ki nastaja zaradi razgrajevanja odpadkov. Odlagališča se morajo zahtevam te uredbe prilagoditi do konca leta 2004.

6. Zaključek

Kot smo zapisali že zgoraj, je poznavanje zakonodaje in političnih dokumentov, strategij in programov temeljni pogoj za poseganje v razpravo o mogočih odločitvah ravnanja z odpadki. Vendar zakonodaja določa le formalni okvir in ne predpostavlja prednostnih odločitev, kako bomo dejansko ravnali z odpadki.

Danes se v Sloveniji odločamo o tem, kakšen sistem ravnanja z odpadki bomo imeli. Vsaka odločitev o tem bo morala spoštovati določila predstavljene zakonodaje, zato je izredno pomembno, da si postavimo vprašanje, kaj je za nas prednostno. Ali želite na območju svoje občine urediti kakovosten sistem ločenega zbiranja odpadkov? Kot ste lahko prebrali, odredba ne predpisuje ločenega zbiranja bioloških odpadkov (odpadkov hrane, trave, zeleni odrez in podobno). Vendar je odločitev o tem, da se ločeno zbira organske odpadke, bistvenega pomena za smer razvoja sistema ravnanja z odpadki v vaši občini. Če se biološki (organski) odpadki ne izločajo na izvoru, torej pri vas, in se ne zbirajo ločeno, pomeni, da bodo končali v posodi za mešane odpadke. Biološki odpadki, odvrženi v posodo za mešane preostale odpadke, te tako močno kontaminirajo, da je kakršno koli ravnanje z njimi oteženo. Sortiranje takšnih odpadkov se težko izvaja in nečiste frakcije težko najdejo kupca.

Sam sistem ločenega zbiranja odpadkov seveda ni dovolj – uporabnike sistema je treba nenehno izobraževati in obveščati o tem, kako ločeno zbirati. Vendar – če ekološki otoki niso postavljeni tako, da omogočajo lahek dostop, ali bo takšen sistem deloval učinkovito? Malo verjetno.

Ali vaša občina premore program ravnanja z odpadki? Vsaka občina je morala sprejeti poseben odlok o ravnanju z odpadki, ki je določil, da mora javna služba takšen program pripraviti. Ali ga je obravnaval tudi občinski svet? Ste bili občani vključeni v pripravo programa, ste se lahko o njem izrekli? Ali ste povprašali občinskega svetnika iz lokalne skupnosti, kaj je naredil v zvezi s tem?

Kakšne cilje imate v občini pri preprečevanju in zmanjševanju nastajanja odpadkov? Ali se izvaja ločeno zbiranje nevarnih odpadkov? Ali veste, kam se odlagajo vaši odpadki? Ste si kdaj ogledali lokalno odlagališče? To vam toplo priporočamo. Oglejte si ga z nevtralnimi očmi – in videli boste, da na odlagališču končajo predvsem materiali in snovi, ki bi se jih dalo predelati, vnovič uporabiti, reciklirati ali snovno izrabiti. Zanje smo plačali dvakrat; prvič ob nakupu in drugič ob odvozu na odlagališče. K temu prištejte še vse subvencije in finančne transakcije iz občinskega ali državnega proračuna, ki razpolagata z vašim, davkoplačevskim denarjem.

Se vam zdi prav, da bo moralo lokalno podjetje na vaše stroške zbrati in sortirati odpadno embalažo in ga brezplačno oddajati podjetju za ravnanje z njo? Dilema je vredna premisleka. Sploh zato, ker je neposredno povezana s potencialno odločitvijo o izgradnji sežigalnice odpadkov. Četudi se vam na prvi pogled sežigalnica odpadkov zdi preprosta in hitra rešitev težav z odpadki, se motite. Hitre rešitve so ponavadi izredno drage, neučinkovite in ... dolgotrajne.

Skratka, odpadki zadevajo vseh nas, ki jih povzročamo. Zakonodaja je zgolj okvir, znotraj katerega se bomo gibal. Od vašega glasu je odvisno, ali bodo sprejete rešitve dolgoročno gospodarsko in okoljsko učinkovite in tudi uspešne.

8. Viri

Strateške usmeritve Republike Slovenije za ravnanje z odpadki, Poročevalec DZ RS, XXII/36, Ljubljana, oktober 1996, str. 45

Nacionalni program varstva okolja, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, september 1999 (dosegljiv na <http://www.gov.si/mop/>)

Operativni program ravnanja z embalažo in odpadno embalažo za obdobje od 2002 do konca 2007, Uradni list RS, št. 29, 4. april 2002, Ljubljana

Communication from the Commission to the Council and to Parliament, A Community Strategy for Waste Management, dokument je bil podprt z odločitvijo Sveta v Resolution of 7 May 1990, on waste policy (OJ C 122, 18. 5. 1990, str. 2). Tekst strategije je dosegljiv v publikaciji *Community Legislation concerning the Environment*, Volume 6, Waste, 1st edition, str. 161–176 Commission of the European Communities, Directorate-General XI, Environment, Nuclear Safety and Civil Protection, Bruselj 1992

“Towards Sustainability”, the European Community Programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development (The Fifth EC Environmental Action Programme), OJ No C 138, 17. 5.1993, str. 5

Progress Report on implementation of the European Community Programme of Policy and Action in relation to the environment and sustainable development “Towards Sustainability”, Communication From The Commission, COM(95) 624, Bruselj 1996

Environment 2010: Our future, our choice, The sixth EU environment action programme 2001–10, European Commission communication – Full text, European Communities, 2001

Ludwig Krämer, E. C. Treaty and Environmental Law, Sweet&Maxwell, London 1998

Adrijana Viler Kovačič, Ravnanje z odpadki, Založba GV, Ljubljana 2001